

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

M^r. J. VAN LENNEP.

**ALLEDAGSCHE
BOKKEN
IN 'T GESPREK.**

AMSTERDAM
GEBROEDERS KRAAY

ALLEDÅAGSCHE BOKKEN.

S. 100

MR. J. VAN LENNEP.

ALLEDAAGSCHE

BOKKEN IN 'T GESPREK.

AMSTERDAM,
GEBROEDERS KRAAY.

1871.

ALLEDAAGSCHE BOKKEN IN 'T GESPREK.

EERSTE SAMENKOMST.

Eens, dat Dominee Bol, op een schoonen Novembermorgen, voor 't raam van zijn studeerkamer zijn pijp zat te rooken en de koerant te lezen, terwijl Roelof van Valteren en Gustaaf Prawley in den tuin met den bal gooiden... maar eer ik verder ga, dien ik u wel met een enkel woord de personen te doen kennen, die ik sprekende ga invoeren.

Dominee Bol was ongeveer dertig jaren predikant geweest te Hardestein, een groot en fraai gelegen Geldersch dorp, doch dat ik u raad, maar niet op de kaart te gaan zoeken; gij zoudt het toch niet vinden, niet omdat gij slechte oogen hebt of onhandig zijt in 't zoeken — het eerste wil ik niet van u hopen, en het tweede niet van u denken — maar om een andere, meer afdoende reden, namelijk, dat het op geene kaarten, zelfs op de beste niet, voorkomt. De naam van Hardestein is van mijne vinding, even als

de namen der personen, met wie wij te doen krijgen; want ik heb geen vrijheid gevonden hier de namen te vermelden, die zij in wezentlijkheid dragen.

Dominee Bol dan had, na verloop van die dertig jaren dienst, zijn ambt nedergelegd. Waarom hij dit deed weet ik niet, en ik ben niet onbescheiden genoeg geweest om het hem te vragen; immers, ik ben van de leer, en ik hoop, dat gij er ook van zijt, dat men zich met een andermans zaken niet bemoeien moet. — Doch al had nu Dominee Bol zijne pastorie aan zijn opvolger moeten inruimen, hij was te Hardestein blijven wonen, en al was hij voortaan, gelijk men 't noemt, rustend predikant, hij bleef in zijn rust werkzaam genoeg. Niet alleen studeerde hij druk, waar hij veel van hield, maar ook besteedde hij een groot gedeelte van zijn tijd met het geven van onderricht aan een viertal knapen van elf à dertien jaren, die in de buurt woonden. Een van hen, Peter van Eylar, was de neef en vermoedelijke erfgenaam van den graaf van Eylar, den heer van het dorp: de ouders van Herman Wayland Flinck en die van Roelof van Valteren, brachten, gene den zomer, deze het geheele jaar, op buitengoederen, nabij Hardestein gelegen, door: Gustaaf Prawley eindelijk was een wees, die sinds kort uit Amsterdam gekomen was en aan de zorg vertrouwd zijner twee oude tantes, mede te Hardestein woonachtig.

Nu gebeurde het, dat de bal, dien, gelijk ik u in den aanvang verhaalde, Roelof van Valteren en Gustaaf Prawley elkander toewierpen, ten gevolge van een min handigen gooi, dien Gustaaf deed, over de schutting

vloog, die den tuin van Dominee van den daaraan grenzenden akker scheidde. Roelof klom dadelijk tegen de schutting op en liet zijne oogen over 't veld weiden, om te onderzoeken of hij het vermiste voorwerp ergens ontdekken kon. Zijn nasporingen waren echter vruchteloos; en terwijl hij zich van zijn verheven zit- of liever hangplaats weêr liet afglijden, riep hij met een mistroostig gezicht zijn makker toe, die nog altijd op zijn plaats was blijven staan: »ik weet niet, waar hij gebleven is.»

»*Heijenem nergens niet gezien?*» vroeg hierop de andere, het hoofd mistroostig schuddende.

Dominee, die alles hoorde en zag, kon niet nalaten te meesmuilen over dit zonderling staaltje van Nederduitsche taal: hij zelf was een vijand van alle gemaaktheid bij 't spreken, en hield er veel van, dat men 't losjes en natuurlijk deed, doch tevens was hij er op gesteld, dat men daarbij geen taalwetten schond en de voorschriften eener beschaafde uitspraak niet verwaarloosde, en dewijl dit nu de eerste keer niet was, dat hij een zijner leerlingen daartegen hoorde zondigen, vormde hij te dezer gelegenheid het besluit, eenige samenkomsten met hen te houden, bepaaldelijk bestemd om hen te waarschuwen tegen zoodanige verkeerde uitdrukkingen of spraakwendingen, als waaraan zij zich nu en dan schuldig maakten. Hij noodigde hen daarom uit, dien avond te zeven uren bij hem in zijn studeerkamer te komen, wanneer hij zich voorstelde, een onderhoud met hen te hebben, 't welk, zeide hij, tot hun nut zou kunnen strekken en tevens misschien niet onvermakelijk zijn zou.

Ingevolge die uitnoodiging tikten dan ook op het bepaalde uur de vier knapen aan de deur van zijn kamer, en waren spoedig daarna nevens hem rondom den haard gezeten, op welken een lekker vuurtje brandde.

»En nu, jongens,» zeide hij, »wil ik u met een paar woorden de reden zeggen, waarom ik verlangd heb, u heden avond bij mij te ontvangen. Ik ben meermalen in de gelegenheid geweest, jonge knapen bij elkaâr te zien, en ik heb dan herhaaldelijk opgemerkt, hoe niet alleen jongens uit den boerenstand, maar ook jonge heeren, die een beschaafde opvoeding genieten, er volstrekt geen bezwaar in vonden, uitdrukkingen te bezigen, die met een gezonden taal- en spreektrant in strijd zijn. Ik geef u daarom in bedenking, of 't zijn nut niet hebben zou, wanneer wij eenmaal 's weeks ons hier vereenigden en ik dan telkenreize van u vernam, welke woorden of gezegden van dien aard door u, sedert de vorige bijeenkomsten, uit den mond van uw makkers of van anderen vernomen, of in boeken of koeranten zijn gevonden. Wij zouden dan het al of niet afkeuringswaardige daarvan kunnen bepraten en met dat onderhoud ons profijt doen. Maar, bedenkt wel, je zult onze samenkomsten niet hebben te beschouwen als lessen; ik wensch, dat je die aanmerkt als een uitspanning; doch een zoodanige, die in de gevolgen ons allen tot voordeel strekken kan.»

»Heden! dat zal aardig wezen,» zei Roelóf van Valteren tegen Gustaaf Prawley,

»Ja, hoe *vinjenem*?.... allereerst! niet waar?» vroeg

Gustaaf. »Nu! hoe heb je zoo'n pret!» vervolgde hij, zich tot Herman Wayland Flinck keerende, die in een schaterend gelach was uitgebarsten.

»Wel!» antwoordde Herman, die de oudste en de knapste van het viertal was: »ik lach, omdat je, naar 't mij voorkomt, al dadelijk aan Dominee gelegenheid hebt willen verschaffen om je over je mooie Hollandsch te kapittelen.»

»Mijn?» vroeg Gustaaf, gansch verbaasd.

»Alweêr een,» hernam de andere, voortdurend lachende.

»Wayland heeft gelijk,» zei Dominee, »en wij zullen dan ook niet nalaten, van de gelegenheid, waar hij van spreekt, terstond gebruik te maken, in de **Ingeschoven N]** eerste plaats over die N, welke Gustaaf de gewoonte heeft tusschen twee vokalen in te schuiven, zonder dat zij er eenig recht kan doen gelden: een gewoonte, waaruit ik al dadelijk zou vermoed hebben, al wist ik het niet, dat hij zijn eerste levensjaren te Amsterdam gesleten heeft. Zoo hoorde ik hem dezen morgen van *heijenem* voor »heb je hem» of bij verkorting »hei-j'-m», en nu hooren wij hem van *vinjenem* voor »vindt je hem» of »vin-j'm» spreken. Zou je mij ook een goede reden kunnen opgeven, waarom je die N daar tusschenvoegt?»

»Neen, Dominee,» antwoordde Gustaaf, een kleur krijgende: »ik meende... ik dacht..»

»Nu, als je 't niet weet, vriendlief, dan zal ik het je wel zeggen,» hernam Dominee; »je doet dat onwillekeurig, en ten gevolge van een gevoel voor welluidendheid, dat op zich zelf volstrekt niet is af te

keuren en waar al wie zich cierlijk wil uitdrukken wel degelijk gehoor aan moet geven, mids hij zich niet vergisse in de toepassing: je doet het, omdat je bij je zelve het bewustzijn hebt, dat *hebje 'em, vindtje 'em*, leelijk klinken zou."

»Ja, Dominee," zei Gustaaf.

»Juist," vervolgde de heer Bol, »en ik zal u nog meer zeggen. Niet alleen hebje gelijk, wat het leelijke van den klank betreft, maar zelfs is niemand in staat, dat *je' 'em* uit te spreken, zonder er zich *extra* voor in te spannen, en, zoodra 't spreken niet vlot gaat, is zulks voor den spreker, zoo wel als voor den toehoorder, hinderlijk. Nu heeft, zoo lang onze taal bestaat, ook bij hen, die haar spraken, de weêrzin bestaan tegen dat samenhorten van twee vokalen (als, in dit geval, die twee *e's*); men voelde, dat er een onaangename gaping, of, gelijk men 't gewoonlijk met een vreemd woord uitdrukt, een *hiatus* of *hiaat* bestond, waarvan de aanvulling wenschelijk was, en zoo schoof men er veelal een N tusschen in. Zoo zei men, ook in den 1sten naamval, *den arend* en, wat ik hoop, dat men nooit van een van ulieden zeggen zal, *den ezel*, *den wil*, en zelfs heeft de gewoonte om *den Amstel* te zeggen invloed gehad op het geslacht van dit woord, dat naar zijn aard en vorming vrouwelijk had moeten gebezigd worden, en nu, ten gevolge van die ingeschoven N, meestal voor mannelijk doorgaat. Intuschen, al was die N, gelijk nog bij onzen vriend Gustaaf en bij vele anderen, in de spreektaal in gebruik, in de schrijftaal drong die maar zelden door, behalve in samengestelde woorden, als in *vrouwenoog*,

galgenaas, en degelijke, voor *vrouwe-oog*, *galge-aas*, dat leelijk zou geklonken hebben."

»Maar, Dominee," vroeg hier Wayland, die reeds half berouw begon te gevoelen, dat hij Gustaaf had uitgelachen, »indien het invoegen van die N de wel-luidendheid bevordert, waarom heeft het schrijven daarvan zich dan alleen in samengestelde woorden doen gelden? en waarom is het dan verkeerd, die tusschen op zich zelve staande woorden te bezigen?"

»Dat zal ik u zeggen," antwoordde de heer Bol: »in de eerste plaats zou die N, indien men haar schreef, een deerlijke verwarring in geslachten en naamvallen veroorzaken, en dikwijls een zin geheel anders doen luiden dan de schrijver bedoeld had. Ik heb u reeds gezeid, hoe die N het woord *Amstel* van geslacht heeft doen veranderen; maar stel eens, je hoort iemand zeggen, of, erger nog, je leest in een boek: »den ezel schopte de ezelin," zulje dan niet, naar den regel der spraakkunst oordeelende, daaruit opmaken, dat het de ezel was die schoppen kreeg, en niet, als de bedoeling was, de ezelin? en als ik schreef: »den arend beet de duif," zouje dan niet in den waan gebracht worden, dat de duif, hier geheel tegen haar gewoonte, een aanval op den arend had gedaan?"

»Den olifant droeg Gus den tuin rond," zei hier Peter van Eylar, een rechte schalk, die tot nog toe gezwegen had, maar nu toch, om te toonen, dat hij den heer Bol goed begreep, ook eens een voorbeeld van wanspraak wilde bijbrengen, en tevens zoodanig een, dat wel geschikt was om de lachspieren van zijn kameraden in beweging te brengen, wat dan ook zeer

goed gelukte. Zelfs Dominee kon zich niet onthouden van te lachen om het kluchtige denkbeeld, dat Gustaaf, die een zwak en tener ventje was, met een olifant op den rug den tuin zou rondzwieren.

»En nu,» vervolgde hij, toen de vroolijkheid een weinig bedaard was, »een tweede reden, waarom die N niet alleen niet geschreven, maar ook door beschaafde lieden niet gesproken moet worden. Die tweede reden is, dat wij die N volstrekt niet behoeven en ter bevordering der welluidendheid een ander middel bij de hand hebben. Wij bezitten op 't gebied der spraak de wet der *elisie* of samentrekking: dat wil zeggen, dat, wanneer een woord met een toonlooze *e* eindigt, en het volgende woord met een klinker begint, wij, zoo dikwijls wij zulks in het belang der welluidendheid gepast achten, die twee woorden mogen uitspreken als of zij een geheel vormden. Wij kunnen dus zeer goed *dezel*, voor *de ezal*, zeggen, en wij hebben volstrekt onze toevlucht niet te nemen tot een ingeschoven N. Even zoo zal Gustaaf wel doen, in 't vervolg — natuurlijk altijd bij den gewonen vluggen konversatie-toon — te zeggen *hebjem*, *vinjem*: hij zal dan aan den eisch der welluidendheid voldoen, even goed als met *heijenem*, *vinjenem*, en tevens bewijzen, dat hij anders spreken kan dan onbeschaafde lieden doen.»

»Maar,» viel hier Herman in: »hebben wij niet van Dominee geleerd, dat in verzen de *elisie* altijd plaats moet hebben?»

»Juist,» antwoordde de heer Bol, »en daarom vooral ook is het zoo noodig, zich het invoegen van die N

af te wennen. Immers in 't gesprek doet het bezigen van die N geen ander nadeel, dan dat het in den spreker gebrek van opvoeding verraadt; maar wordt die N een vers binnengesmokkeld, dan wordt er zoodanig vers onmiddellijk glad door bedorven. Jelui weet allen, dat verzen in voetmaten worden afgedeeld, en heeft een versregel een voet te veel of te weinig dan gaat hij mank en deugt niet meer. Welnu! de zoogenaamde Alexandrijnen, waar de meeste treurspelen in geschreven zijn, hebben zes voeten, ieder uit twee maten bestaande, (de laatste voet, bij de slepende regels, ook uit drie), gelijk je hooren zult, als ik de volgende regels uit de rol van den Bode in Vondels Gijsbreght van Aemstel *schandeer*, dat wil zeggen, onder 't opzeggen, afdeel.

Na dat | men om | den drang | de groo | te kerk | moest ruimen
Ontwa | pende ik | den doo | de en zet | te helm | en pluimen
Van Bor | selen | op 't hoofd.

»Hier heeft, als je hoort, in den tweeden van die regels de *elisie* twee malen plaats: *pende ik* wordt uitgesproken als *pendik* en *de en zet* als *den zet*: en op die wijze bekomt het vers behoorlijk zijn zes voeten. Maar nu heb ik, in mijn studententijd, herhaaldelijk de tooneelspelers, die de rol van den Bode vervulden, gebruik hooren maken van die ingeschoven N, en zeggen:

Ontwapende N ik den doode N en zette helm en pluimen,
 zoo doende den regel met twee halve voeten verlen-
 gende en daardoor glad bedervende. Hoor maar, als ik hem nu *schandeer*, wat er van wordt:

Ontwa | pendem | ik den | dooden | en zet | te helm | en pluimen.

»Niet alleen krijg ik nu zeven voeten in plaats van zes, maar de klemtoon wordt verplaatst en valt niet langer, als 't behoorde, op *ik* en op *doo*, maar op een heele bosschaadje van *dennen*, die toonloos moesten uitgesproken worden.

»Ik begrijp niet,» zei Wayland, »hoe iemand van 't vak zich aan zulk een grove feil tegen de uitspraak kan schuldig maken.»

»Wat zal ik u zeggen?» hernam de heer Bol, »slechte hebbelikheden, die men in zijn jeugd gekregen heeft, leert men zoo gemakkelijk niet weêr af, en ik ben overtuigd, dat zij, die zich aan de aangevoelen feil schuldig maken, zulks doen zonder daar zelve iets van te merken, ja terwijl zij het misschien bij anderen afkeuren. Maar nu hebben wij lang genoeg die N bepraat, wij hebben nog een paar pekeldondetjes af te handelen, die onze vriend Gustaaf tegen de taal begaan heeft, en hij zou zich met recht beklagen, indien hij alleen ons stof verschaft tot het onderhoud van dezen avond. Trouwens ik ben overtuigd, dat deze of gene van zijn kameraden ook nog wel, eer wij van elkander gaan, of zelf zich een woordje zal laten ontvallen, dat juist niet als gangbare munt te beschouwen is, of er zijn buurman op betrappen zal; ja ik begin al half te vreezen, of Wayland het mij ook gedaan heeft.» Hier zag hij glimlachende naar Herman, die, terwijl Dominee sprak, zijn zakboekje uitgehaald en er met potlood iets in had opgeteekend.

»Dat niet, Dominee,» zei Herman, een kleur krijgende: »maar toch... ik had Dominee een woord

hooren bezigen, waar ik wel gaarne de beteekenis van zou weten."

»Best!" hernam de heer Bol: »je weet, ik zie gaarne, dat men opmerkzaam is en niet bang om te vragen naar hetgeen men niet weet. Maar dewijl je 't opgeschreven hebt en dus geen gevaar loopt, het te vergeten, zullen wij, met uw goedvinden, zoo lang wachten met aan uw nieuwsgierigheid te voldoen, tot wij eerst met Prawley hebben afgerekend. — In de eerste plaats, vriend Gustaaf, ik heb je van morgen aan Valteren hooren vragen, of hij den verloren bal **Nergens niet]** *nergens niet* gezien had: en nu weetje toch, zoo goed als ik, dat twee negatieven met een positief gelijk staan, en dat, als je makker *nergens* den bal *niet* gezien had, hij dien *overal* gezien zou hebben, wat zeker al een heel vreemd verschijnsel zou geweest zijn."

»'t Is waar," zei Gustaaf, terwijl hij een weinig op zijn onderlip beet: maar men zegt dat toch vrij algemeen zoo."

»Ja, Dominee, daar heeft hij gelijk aan," riep Peter lachende; »en op dezelfde wijze hoorde ik laatst nog op de houtverkoop den afslager roepen: »niemand *niet?*" "

»Een mooie autoriteit, die je daar aanhaalt," zei Roelof, die de woorden van Eylar opnam als in ernst gesproken: »zoo'n boeren-afslager zal ook weten hoe 't behoort; niet waar, Dominee?" Bij deze laatste woorden sloeg hij op den heer Bol een blik, die een goedkeurend antwoord scheen in te roepen.

»Met uw verlof," antwoordde de heer Bol; »laat mij

eerst antwoorden op hetgeen Prawley te zijner ver-
schooning heeft aangevoerd. Dat men uitdrukkingen
als *nergens niet*, *nooit niet*, en dergelijke, zeer dikwijls
hoort, is volkomen waar, en het is juist daarom, dat ik
begrepen heb, hem tegen het gebruik daarvan te moeten
waarschuwen. Als niemand anders ze bezigde, zou hem
natuurlijk iedereen er over uitlechen, en hij zou ze
van zelf wel afleeren; maar nu zal hij dat doen, om-
dat hij verstandig genoeg is, wel te begrijpen, dat hij
geen onzin moet praten, of althans niet precies het
tegendeel zeggen van wat hij zeggen wil. En wat
nu *niemand niet* betreft, Valteren heeft in zoo verre
gelijk, dat een boeren-afslager geen man van groot
gezag wordt geacht op taalkundig gebied, maar toch
mag ik niet nalaten, hem te zeggen, dat bij lieden
uit mindere standen doorgaans een natuurlijk gevoel
schuilt van de taal, 't welk hen dikwijls juister doet
spreken dan menigeen, die 't heel mooi denkt te
doen. Doch, dat daargelaten, onze vriend Peter dient
te weten, dat niet alleen boeren-afslagers, maar ook
afslagers in de steden, allen, die openbare verkoopin-
gen houden, deurwaarders, griffiers, notarissen, boek-
verkoopers en andere personen, die tot den beschaaf-
den stand gerekend worden, zich van die uitdrukking
niemand niet bedienen, zoo dat zij, als men 't noemt,
geijkt is."

»Maar is zij daarom goed, Dominee?" vroeg Peter,
eenigszins vreemd opziende over het tegenstrijdige, dat
hij vond in de goedkeuring, die de heer Bol aan *nie-
mand niet* scheen te geven, na zijn afkeuring van an-
dere uitdrukkingen van dien stempel.

»Ik twijfel,» antwoordde de heer Bol, »of een van de heeren, die ik zoo even noemde, voor zooverre hij namelijk iemand was, die op zijn woorden lette, zich ooit zou veroorloofd hebben, te zeggen: »er is *niemand niet* hier geweest,» of »ik heb op den geheelen weg *niemand niet* ontmoet.» Toch zullen zij er geen bezwaar in vinden, op een verkooping dien uitroep *niemand niet!* te doen hooren. De meesten zouden, geloof ik, indien men hen daarover berispte, ten antwoord geven, dat zij zelve het onjuiste der uitdrukking inzien, doch dat het gebruik die sedert eeuwen gewettigd heeft, en dat er in onze taal, gelijk in alle talen, uitdrukkingen bestaan, die, al waren zij oorspronkelijk verkeerd, eenmaal zoo algemeen zijn geworden, dat het pedant zou wezen, ze uit de spraak te willen verbannen. Misschien zou er ook een enkele onder hen zijn, genoeg met de geschiedenis van onze taal bekend, om aan zijn berisper te vertellen, dat vroeger twee ontkenningen in 't Neêrduitsch niet altijd voor een positief gouden, maar, even als in sommige andere talen, b. v. in het Grieksch, dienden om een krachtiger ontkenning aan te duiden, en dat die spreekwijze in die dagen niemand ergerde. *Niemand niet?* kon alzoo in den oorsprong geen aanleiding geven tot eenig misverstand, en dewijl die woorden als 't ware de kracht van een formulier hadden verkregen, kon men zich later daarvan niet ontslaan, zonder, als ik reeds zei, voor een stijven pedant te worden aangezien. Maar bovendien zou men nog kunnen aannemen, dat de afslager twee vragen doet: eerst: *niemand?* en dan, als of hij daarover verwonderd was: *niet?*

»Maar wij moeten tot wat anders overgaan. 't Is een **Mijn** voor **mij]** slecht aanwendsel waar ik heel veel lieden, zelfs de zoodanigen, waar men 't niet van verwachten zou, op betrapt heb, om, zoo als Gustaaf 't zoo even deed, een geheel onnoodige N te voegen achter 't persoonlijk naamwoord *mij*. Trouwens, dat gaat meer zoo, waar het de eerste persoon geldt; die beschouwt men altijd als van bijzonder gewicht, en daarom zijn sommigen geneigd, er een staart aan toe te voegen; 't is hun b. v. in den 1sten naamval niet genoeg te zeggen **Ikke** voor **ik]** gen *ik*; 't moet *ikke* worden, of, nog mooier, *ikkies*."

Hier lachten al de jongens: echter kon Prawley niet nalaten, aan te merken, dat hij dat *ikkies* dan toch ook nooit had hooren zeggen dan door »straatjongens."

»Dat kan waar zijn," zei Dominee: »maar ik zie niet in, dat, omdat straatjongens ten onrechte het voor-naamwoord verlengen of versterken als 't in den *eersten* naamval staat, zulks aan jonge heeren de bevoegdheid geeft, het te doen als 't in den *vierden* naamval staat. Ik heb een dichter gekend, die in zijn tijd nog al naam heeft gemaakt, ja van wien men treurspelen heeft vertoond, die veel toejuiching hebben verworven; doch hij was in een tijd geboren, toen men nog niet veel werks maakte van een goed grammatikaal onderwijs: en zoo zei hij niet alleen bestendig *mijn* voor *mij*, maar hij schreef het zelfs."

»En werd het zóó gedrukt, Dominee?" vroeg Herman.

»Neen: hij was verstandig genoeg om zijn verzen, eer zij naar de pers gingen, te laten nazien door iemand die met de regels van de taal bekend was."

»Dan kwam het er niet veel op aan,» hernam Herman: »want dan was de fout met het doorschrappen van de N verholpen.»

»Niet altoos,» zei de heer Bol, »want telken reize als dat *mijn* aan het eind van een regel kwam, rijmde het, natuurlijk, op een ander woord, dat op *ijn* uitging, en dan kon men wel *mijn* in *mij* veranderen, maar niet, van *schijn*, *kwijn* of *verdwiijn*, *schij*, *kwij* of *verdwij* maken; en dus moesten die regels of althans één daarvan op nieuw worden overgewerkt. Maar nu, de vraag, die je mij hadt te doen?»

»Ja, Dominee, als ik zoo vrij mag wezen,» zei Herman; »Dominee sprak daareven van twee pekelzondetjes, die Gustaaf begaan had, en nu wenschte ik wel te weten, wat dat woord eigenlijk beteekende; ik begrijp niet, wat dat *pekel* met die *zonde* kan te maken hebben.»

Pekelzondetje] »Een zeer gepaste vraag,» zei de heer Bol, »en die mij doet zien, dat ik op mijn woorden passen moet, zoo ik geen gevaar wil loopen er van langs te krijgen. *Pekelzonde* is inderdaad geen zuiver Nederlandsch, maar een tweeslachtig bastaardwoord, half Italiaansch, half Hollandsch. *Pekel* heeft er een gansch andere beteekenis in dan b. v. in *pekelharing*, voor: »haring die in pekel gezout is.» 't Is een verbastering van 't Italiaansche *piccolo*, dat »klein» beteekent; en dus wil *pekelzonde* even zooveel zeggen als »kleine zonde, zondetje, of wat men in 't Fransch *peccadille* noemt. Ik heb alzoo, toen ik daar even *pekelzondetje* zei, 't woord, dat reeds een diminutief is op zich zelf, heel onnoodig met een staart verlengd.»

»Ja, dat is waar, Dominee,» zei Peter; »maar voor hen, die den oorsprong van dat woord niet kennen, is, dunkt mij, die staart voor de duidelijkheid *preferent*.»

»He! dat 's er ook een!» riep Herman. »Dank je intusschen wel voor de inlichting, Dominee.»

»Wat dan?» vroeg Peter.

»Ik moet bekennen,» zei de heer Bol, »dat ik die **Preferent** voor **preferabel**] uitdrukking van *preferent* eerder uit den mond van Jacob Denneman, Kees Le Mat of andere knapen van dat kaliber zou verwacht hebben, dan uit dien van Peter van Eylar, die toch genoeg Fransch hoort spreken, om te weten, dat het, in den zin, dien hij er nu aan hecht, door een ander had moeten vervangen zijn.»

»'t Is zoo, Dominee,» zei Peter, die een kleur als bloed had gekregen; »maar 't is hier weêr hetzelfde geval als met *nergens niet*: men hoort het zoo dikwijls, dat het mij onwillekeurig ontsnapt is.»

»Ik dacht, dat het Latijn was,» zei Gustaaf.

»Maar,» hernam Peter, wien het toch hinderde, op een *bok* betrapte te zijn, en die in de gissing van Gustaaf eene schoone aanleiding meende te vinden om zijn abuis te vergoelijken, »indien het woord niet uit het Latijn is, waarom zou het dan minder gangbaar zijn dan *student*, *docent* en dergelijke, die ook, zoo ik mij niet bedrieg, aan 't Latijn ontleend zijn.»

»Je hebt daarin gelijk,» antwoordde Dominee, »dat, even als *student*, *docent* en *proponent*, van de Latijnsche deelwoorden *studens*, *docens* en *proponens*, wij *preferent*

van *praeferens* kunnen hebben; doch, vooreerst, zijn die bastaardwoorden, welke wij door de verandering van *ens* in *ent* vormen, altijd zelfstandige naamwoorden; en wanneer *student* beteekent: »iemand die studeert,” zou *preferent* moeten beteekenen: »iemand die prefereert,” en nooit als adjektief kunnen genomen worden, gelijk zulks door u gedaan is. Maar gesteld zelfs, het kon, wat zou dan *preferent* als adjektief beteekenen? Immers niet anders dan: »verkiezende,” en gij neemt het in den zin van »verkieslijk!” *Preferereer* je nu, in plaats van een goed Hollandsch woord, een bastaardwoord te gebruiken, zeg dan ten minste niet *preferent*, maar *preferabel*.”

»Dominee,” zei hier Wayland: »ik lees dikwijls in de koeranten van *abonntenen*. Dat woord klonk mij in den beginne wat vreemd, omdat ik t'huis altijd van *geäbonneerden* heb hooren spreken; doch 't schijnt, naar ik nu opmaak uit hetgeen zooeven door u gezegd is, even goed als *student*.”

»Niet volkomen,” antwoordde de heer Bol. »Vooreerst **Abonntent voor geäbonneerd**] is 't woord niet uit het Latijn afgeleid: wat zeer natuurlijk is, dewijl men bij de Romeinen nog van geen *abonntenen* afwist; en ten andere deugt het niet. Indien er in 't Fransch een werkwoord *abonner* bestond, zou *abonntent*, in den zin van *abonneerende*, er kunnen doorgaan; maar het woord is *s'abonner*, en, in 't Hollandsch *zich abonneren*. En even als nu iemand, die »zich geschoren” of »zich gekapt” heeft, geen *scherende* of *kappende* geheeten wordt, maar een *geschorene* of een *gekaptte*, zoo is iemand, »die zich geäbonneerd heeft,” ook

geen *abonment* of *abonneerende*, maar een *abonné* of *geabonneerde*."

»Ja, Dominee," zei Herman: »maar zou nu iemand, op het oogenblik dat hij bezig is zich te abonneren, geen *abonment* of *abonneerende* kunnen heeten?"

„Ik geloof niet," antwoordde de heer Bol, »dat je iemand, die zich schoor, of zich kapte, een *razént* of *coiffént*, een »scherende" of een »kappende" noemen zoudt: op zijn best een »zich scherende" of »zich kappende," welk laatste de taal vereischen zou: en nu is *abonment* niet minder ongerijmd dan *razént* of *coiffént* zou wezen."

»'t Is dan beter, altijd zijn eigen taal te spreken," zei Gustaaf, »niet waar, Dominee?"

»Zeker is 't voorzichtiger," antwoordde deze, »want men loopt dan minder gevaar, bokken te maken en uitgelachen te worden, en, wat nog erger is, gehouden te worden voor iemand, die geen beschaafde opvoeding heeft genoten. Wanneer ik iemand hoor spreken van *renueeren*, voor »vernielen" of van *gerenueerd*, voor **Renueeren**] »van zijn vermogen beroofd," dan is mij zulks genoeg om te weten, dat die persoon nooit Fransch geleerd, of althans het weinige, dat hij er van wist, vergeten heeft."

»En hoe komt men toch, Dominee, aan dat *renueeren* voor *ruïneeren*?" vroeg Valteren.

»Hoe komt men aan zoovele woordverknoeiingen?" zeide de heer Bol, »aan *komplezant* voor *komplimenteus*, aan *interessant* voor *geïnteresseerd*, aan *kazueel* voor *chanceux* en aan zooveel honderd anderen? Men laat zich door een klank misleiden, die eenigszins overeen-

komt met dien van 't woord, dat men bedoelt, en zoo pakt men het een voor het ander."

»Ja maar, Dominee," zei Herman, *complaisant, intéressant* en *casuel* zijn werkelijk bestaande woorden en *renueeren* is niets."

»Ik verzoek verschooning," hernam de heer Bol; er is een latijnsch woord *renuere*, dat »van neen schudden, afwijzen," beteekent; ik twijfel echter, of bekendheid met dat woord eenigen invloed heeft gehad op de wanspraak, waar wij 't over hadden. En Wayland, als hij er op let, zal bemerken, dat er, met betrekking tot de bastaardwoorden, twee soorten van bokken begaan worden: 1° door het bezigen van 't eene woord voor 't ander, 2° door het verhandelen en onkenbaar maken van 't woord, dat men bedoelt. Bokken van de tweede soort verraden volslagen onkunde van de taal, waaruit men 't woord overneemt; op een bok van de eerste soort heb ik niet alleen zoo straks onzen vriend Peter, maar ook wel menschen betrapt, die beter moesten weten. Ik wil u daarvan een voorbeeld aanhalen en daarmede voor dezen avond ons zondenregister afsluiten. Ik hoor herhaaldelijk, en dat nog **Luxurieux** voor *luxueus*] wel door zeer beschaafde lieden, spreken van een vrouw, die *luxurieux* gekleed is, voor »die rijkelijk, zwierig gekleed is," van een *luxurieux* onthaal, voor een »weelderig, rijk onthaal," en zoo meer. Als zij, die de uitdrukking bezigen, er bij naddachten, zouden zij er zich zeker voor wachten; want zij zeggen inderdaad iets geheel anders dan zij bedoelen: immers *luxurieux* komt niet van *luxe*, »weelde," maar van *luxure*, dat »wulpsheid, onzedelijkheid" of

nog erger beteekent; en men kan dus geen slechter compliment aan een juffrouw maken, dan door te zeggen, dat zij in haar kleeding er alles behalve fatsoenlijk uitziet; terwijl het woord *luxurieux*, bij »onthaal' gevoegd, geen zin heeft hoegenaamd. 't Fransche woord, dat men op 't oog heeft, is *luxueux*, en dat behoort men te bezigen, indien men niet, liever nog, zich vergenoegt met een der menigvuldige Nederlandsche woorden, als »weelderig, kostbaar, rijk, prachtig," enz., die 't zelfde denkbeeld uitdrukken. Bastaardwoorden zijn in drie gevallen gepast, vooreerst, wanneer zij door een gebruik van jaren gewettigd zijn, als *plezier*, *kompagnie*, *bureau*, *chacot*, *épaulet*, enz.; ten andere, wanneer het woorden zijn, die overal en in alle landen tot aanduiding eener bijzondere zaak worden gebezigd, als *rail*, *waggon*, *club*, *telegraaf*, *telegram*, *fotografie*, *colli*, *diligence*, *coupé*, *cabriolet*, *équivalent*, en zoo vele andere meer, die, als men ze letterlijk in onze taal overbracht, niet meer hetzelfde denkbeeld zouden uitdrukken. Immers, als ik van den »richel" van den spoorweg sprak, of u zeide dat ik een »schrift uit den verre" ontvangen had, of met een »naarstigheid" op reis ging, zou ik een pedante quibus zijn, en door u allen met recht worden uitgelachen. — Eindelijk, ten derde, als wij geen woord in onze taal bezitten, dat het uitheemsche woord volkomen teruggeeft. Zoo hebben wij geen woord, dat bij ons 't zelfde uitdrukt, wat de Franschen verstaan met *naïf*, *coquet*, *ingénu*, of de Engelschen met *comfortable*, *genteel*, *dandy*, *snob*, en zoo meer: — ook dan doet men best, het uitheemsche woord maar, des noods met een wijziging

in de uitspraak, over te nemen; waar wij te minder bezwaar in behoeven te vinden, dewijl andere natiën zich evenmin *geneeren* — ook al een bastaardwoord van die soort — om, door 't plegen van dergelijken roof, hare taal te verrijken.

En nu, jongens, schorsen wij onze taalbeschouwingen, om die in de volgende week te hervatten; wanneer ik mij vlei, dat gij zelve den noodigen voorraad daartoe leveren zult.

TWEEDE SAMENKOMST.

»Wel!» zei de heer Bol, toen onze vier knapen zich, een week na de samenkomst, waarvan wij verslag hebben gedaan, weder bij hem vervoegd en hun plaatsen om den haard hadden hernomen: »ik hoop, dat jelui goed beslagen ten ijs komt en braaf wat stof hebt opgedaan ter onderlinge bespreking.»

De jongelieden keken elkander een poosje aan; doch 't scheen dat niemand de eerste wilde zijn om met zijn aanmerkingen of bezwaren voor den dag te komen.

»Hoe is 't?» ging de heer Bol voort; »heeft geen van allen wat te vertellen? of is de een zoowel als de ander met stomheid geslagen? Jelui placht anders zoo niet op je mond te zijn gevallen!»

»Neen, Dominee!» antwoordde Eylar: »ik heb wel wat; verbeeld u, dat Herman....»

»O Dominee!» viel Valteren in: »als ik aan Dominee vertel, wat Peter....»

»Ja, Peter moet maar meêpraten,» riep te gelijk Prawley: »die zeit....»

»Neen,» riep te gelijkertijd Wayland, »Dominee zou nooit gelooven, dat...»

»Hei! hou wat, met verlof,» riep de heer Bol; »dat is met ulieden hollen of stilstaan. En of je nu stom zijt als stokvisschen, dan wel of je allen te gelijk spreekt, komt precies overeen uit; in zooverre namelijk, dat niemand er iets aan heeft, Maar ik weet hoe 't in dergelijke gevallen altoos gaat. Eerst wil niemand de eerste zijn, en dan kan men weêr niet verdragen dat een ander ons vóór is. Om nu alle dingen met orde te doen, stel ik voor, dat ieder op zijn beurt spreke, naar rang van ouderdom. Mij dunkt, daar kan niemand tegen hebben, en in dat geval is het woord aan Wayland. — Wel! mij dunkt, je hebt een heele lijst.»

»Ja, Dominee,» zei Herman, die een papiertje voor den dag had gehaald, »ik heb de woorden, waar ik bedenking tegen had, maar opgeteekend, om ze niet te vergeten. — Hier boven aan vind ik: *soort...* O ja! ik weet al. — Roelof praat gedurig van »een *soort papier*, een *soort knikkers*, een *soort erwt*,» en zoo meer. Peter zegt, dat dit heel goed is, en dat hij het dikwijls zoo gelezen heeft; — maar ik meen, dat het niet deugt, dat men zeggen moet: »een *soort van papier*, een *soort van knikkers*, even als in 't fransch: »*une espèce de papier*, de *marbrons*.»

»Je hebt gelijk,» zei de heer Bol; »ofschoon de **Soort zonder van]** gevolgtrekking uit het Fransch niet doorgaat; want men zegt ook: *un verre de vin*; en je zult toch niet beweeren, dat men daarom zeggen moet: een *glas van wijn*.» — En op gelijke wijze moge de

reden door Eylar aangevoerd tot verdediging van de weglating van 't voorzetsel achter *soort*, namelijk dat hij 't meermalen zoo gelezen heeft, genoegzaam zijn om hem te versoonen, wanneer hij 't ook zoo doet; maar zou die reden niet gelden in den mond van iemand van rijper leeftijd, en die ondersteld mocht worden, door onderzoek en nadenken eenig begrip van de taal en van haar eischen te hebben verkregen. De zoodanige neemt geen verkeerde spreek- of schrijfwijze aan, omdat hij haar door anderen heeft zien gebruiken. Maar laat ons de gestelde vraag eens van naderbij beschouwen. In welk geval heb ik jelui geleerd, dat het voorzetsel *van* tusschen twee woorden wordt weggelaten? Weet jij 't nog, Roelof?"

»Ja wel," antwoordde Valteren: »wanneer het eerste woord een zekere hoeveelheid uitdrukt van hetgeen met het tweede woord genoemd wordt."

»Bij voorbeeld?"

»Bij voorbeeld," herhaalde Valteren: »een troep soldaten, een bataljon landmilitie, een eskadron dragonders, een peloton schutters."

»Toe maar!" viel Dominee in: »men kan wel zien, dat je naar Breda wilt, en om niets denkt, dan om gewapenden. Maar wie geeft mij nu voorbeelden op, die niet aan de armee zijn ontleend: jij misschien, Gustaaf?"

»Wacht!" zei deze: »een bende dieven, een kudde schapen, een koppel vinken, een stapel guldens, een reeks getallen."

»Uitmunten!" hernam de heer Bol, »en laat Eylar er nu nog eenige bijvoegen."

» Best! » zei Eylar: » een kruik bier, een glas melk, een dozijn oesters, een schotel rijst, een lading peper, een bos radijzen, een rist uien, een pond koffie, een vat suiker! »

» Wel man! je schaft ons daar een heelen maaltijd, » zei Dominee, » wat zullen wij smullen; ofschoon er juist geen te beste evenredigheid bestaat tusschen de voedingmiddelen en de toespijs. — Maar dat daargelaten, je ziet, dat bij al die verbindingen van twee woorden zonder voorzetsel, het denkbeeld van hoeveelheid aanwezig is. En dit gaat zóó vast, dat, zoodra wij bij die zelfde woorden dat denkbeeld van hoeveelheid op zijde schuiven, en uitsluitend een ander denkbeeld, b. v. dat van *hoedanigheid* aan de zaak verbinden, wij terstond het voorzetsel noodig hebben. Wanneer ik zeg: » geef mij *een flesch wijn, een kruik bier, een zak guldens,* » dan verlang ik niet alleen wijn, bier of guldens, maar ik verlang een *volle flesch, een volle kruik, het getal van zes honderd guldens*; hier denk ik dus, behalve aan de zaak, ook aan de *hoeveelheid*, die ik krijgen zal; — doch wensch ik alleen de *hoedanigheid* aan te duiden, dan zeg ik b. v.: » daar staat de kruik *met* water, en daar de kruik *met* bier, » of, als je naar de markt gaat, vergeet dan niet een *zak met* geld meê te nemen, » en dan laat ik geheel in het midden, of die flesch en die kruik vol zijn, en hoeveel geld er in die beurs moet. »

» Maar Dominee, » zei Valteren: » mij dunkt, wij laten toch dat voorzetsel ook wel in andere gevallen weg, waar geen hoeveelheid bij te pas komt; b. v. als ik zeg: een *bord soep, een lepel azijn, een stuk koek, een brok hout, een end touw.* »

»Indien je een weinig nadenkt, jongelief,» zei Dominee, »zulje opmerken, dat in de voorbeelden, door u aangehaald, wel degelijk datzelfde denkbeeld van hoeveelheid ligt. Wordt met een *bord soep* niet zoo veel soep bedoeld, als behoorlijk een soepbord vult? Verstaat men met een *lepel azijn* niet de hoeveelheid azijn, die in een lepel gaat? Zijn een *stuk*, een *brok*, een *end* geen *deelen* van de koek, van het hout, van het touw? — Ik twijfel, of je mij eenig voorbeeld zoudt kunnen noemen, waar het voorzetsel weggelaten wordt, zonder dat het begrip van hoeveelheid er bij te pas komt. En waar daar-en-tegen dat begrip gemist wordt, is het in strijd met den aard onzer taal te spreken van een *soort schapen*, een *soort katoen*, een *soort kwalen*, een *soort menschen*. Zal iemand ooit zeggen: een *ras schapen*? een *kleur katoen*? een *vermenging kwalen*? een *geslacht menschen*?»

»Wel, Dominee!» zei Eylar: »ik hoor mijn moeder wel eens vragen om een *kleurtje melk*.»

»Je weet heel goed, vriendlief,» hervatte de heer Bol, »dat mevrouw je moeder, als zij zoo spreekt, volstrekt niet aan *kleur* van de melk denkt, maar alleen aan de hoeveelheid, die zij verlangt, namelijk niet meer dan noodig is om de koffie of thee, die zij gebruikt, met een lichter tintje te kleuren. Een *kleurtje melk* beteekent dus in haar mond niet anders dan »een heel klein beetje melk,» of, zoo als ik ook wel heb hooren zeggen, »een *soupsouffletje* melk.» — »En willen wij nu dit punt als afgehandeld beschouwen en eens hooren, wat de lijst van onzen vriend Herman verder oplevert?»

»Wat er volgt,” zei Wayland, »betreft een uitdrukking, waar wij 't niet over eens zijn. Gus hoorde namelijk een heer uit Amsterdam, die onlangs bij zijn tantes at, namelijk bij de tantes van Gus, vertellen, dat hij zijn huis gehuurd had voor drie jaren met een jaar *opziens*. Gus vroeg aan zijn tantes, wat dat woord beteekende, en die zeiden hem, dat die heer zich slecht had uitgedrukt, en dat het moest wezen een jaar *opzicht*.

»Ja,” viel hier Prawley in, »maar tante Esther zei: *opzicht*, en tante Emma zei *op zicht*, en zoo bleef ik per slot even wijs.”

»En nu,” ging Wayland voort, »zal Dominee ons wel willen vertellen, hoe 't zijn moet, *opziens*, *opzicht* of *op zicht*.”

»En hebben,” vroeg de heer Bol aan Gustaaf, »uw **Een jaar opziens, opzicht of op zicht**] tantes u niet verteld, wat die uitdrukking beteekende?”

»Ja wel, Dominee,” antwoordde Gustaaf, »zij beteekende, dat de huurder, als de huurtijd om was, de keus aan zich behield, om nog een jaar in het huis te blijven.”

»Heden!” zei de heer Bol, »dat vind ik vreemd; ik dacht, dat hij er een jaar *opziender* of *opzichter* over wezen mocht; dat schijnt althans in die woorden *opziens* en *opzicht* te zijn opgesloten.”

»Neen,” zei Eylar, »en daarom ook, toen wij er over spraken, zei ik terstond, 't zal *op zicht* zijn, en beteekenen, dat hij *uitzicht* heeft om er nog een jaar in te wonen. Men zegt immers wel meer: »iets *op zicht* hebben;” voor »verwachten, dat iets gebeuren zal, of dat wij iets krijgen zullen.”

»Wel! ik moet zeggen,» zei Dominee, »dat uw gissing volstrekt niet dom was; ofschoon *op zicht* niet volkomen, of zeer zelden wordt opgevat in den zin, die er door u aan gehecht is: immers als men zegt: »de reis of dat huwelijk is nog *op zicht*,» dan meent men er meê, dat hij, die de reis zal doen, of de jonge luidjes, die trouwen willen, zich nog niet behoeven te haasten om hun *trousseau* klaar te maken. De gewone beteekenis van *zicht* is »vertoon,» en zoo zegt men: »die wissel is betaalbaar *op zicht*,» dat is, wanneer die vertoond wordt aan dengene, die de betaling daarvan op zich heeft genomen. Je ziet dus, dat *op zicht* evenmin als *opziens* of *opzicht* te pas kunnen komen om te kennen te geven wat de heer, die op Floraas Hof at, te kennen geven woû. De uitdrukking, zooals zij luiden moet, is: »een jaar *optie*,» en dat *optie* is door hen, die 't woord niet verstonden, tot *opziens* en *opzicht* verknoeid.»

»Maar wat is *optie* dan?» vroeg Valteren: »ik versta 't ook niet.»

»'t Is 't Latijnsche woord *optio*,» antwoordde de heer Bol, »en de dames Prawley hebben aan Gustaaf verteld wat het beteekende, namelijk »keuze.» Ik geloof, dat er nu geen verdere opheldering noodig is, en je allen het vaste voornemen reeds bij u zelve hebt opgevat, u nimmer weêr te bedienen van de zinledige uitdrukkingen, die door onkunde in zwang zijn gebracht. Wat nu verder, Herman?»

»Dominee,» antwoordde Wayland: »Peter en Roelof noemen altijd den Meidrank *kruierwijn*.»

»Natuurlijk,» zei Peter: »*Meidrank* is 1°. een uitheemsch woord; 2°. is 't net een apteekersdrankje, terwijl *kruierwijn* heerlijk lekker is; 3°. is 't niet uit dezelfde bestanddeelen samengesteld; 4°. komen in *kruierwijn* vooral aardbeien te pas, en die zijn in Mei nog ver te zoeken.»

»Net alsof men in Mei al kersen had,» viel Herman in; »en toch spreekt men van *Meikersen*.»

»Ja,» zei Dominee; »doch zoo deze laatste bena-
Meidrank, Meikersen] ming thans ongerijmd schijnt, behoeft zij het voorheen niet geweest te zijn, toen het jaar, even als nog in Rusland, twaalf dagen later begon, en alzoo de vroege soort van kersen, al was 't bij uitzondering, reeds in Mei konden rijp worden. *Meidrank* en *Meikersen* zijn dus op zich zelve niet af te keuren, en ik zie ook niet in, dat de eerstgenoemde juist naar een apteekersdrank behoeft te smaken, al worden de kruiden, waar men hem mede vervaardigt, in de apteek gehaald. Ik beken echter, dat wanneer de ingrediënten op den dag zelve in den moestuin geplukt zijn, en de drank overeenkomstig het recept van mevrouw Wayland bereid is, ik aan den *kruierwijn*, dien zij schenkt, de voorkeur geef boven allen *Meidrank*, dien men bij de flesch koopt.»

»Zie je wel, Herman, dat Dominee ook zegt: *kruierwijn*,» riep Peter zegevierend uit.

»Maar dat doet Dominee zeker maar uit gewoonte,» zei Herman; »'t is immers geen wijn voor *kruiers*, maar voor *heeren*.»

»En voor dames, voegde de heer Bol er lachende bij.

Neen zeker, aan *kruiers* is bij de samenstelling van 't woord niet gedacht."

»Niet waar, Dominee?" ging Wayland voort: »'t is wijn, op *kruiden* getrokken, en moet dus *kruiden-* of *kruidenwijn* zijn."

»Ik geloof niet, zei de heer Bol, »dat er bij de **Kruidenwijn**] samenstelling [van het woord aan *kruiden* gedacht is."

»Niet?" vroeg Herman, verbaasd; en ook de andere knapen keken vreemd op.

»Neen," zei Dominee: »'t is *vin épice*, »gekruidde wijn, »en de naam kon dus vroeger gegeven worden aan Ypokras, aan zedewaarswijn, aan bisschop, aan elke soort van wijn, die, door vermenging met specerijen of *kruideryen*, een eigenaardigen smaak gekregen had. En even als men twee soorten van koek (*pain d'épice*) bij ons *kruidkoek* en *kruidnoten* gedoopt heeft, zoo zou men den gekruiden wijn, ook *kruidwijn* hebben kunnen heeten. 't Gebruik heeft echter anders gewild: 't heeft het woord *kruidery* en *wijn* samengesteld, en den drank *kruiderywijn* of, minder stijf, *kruierwijn* genoemd; terwijl men onverschillig *kruiazijn* en *kruierazijn* zegt. — In die regelmatig gevormde en sedert eeuwen geijkte benamingen verandering te willen brengen is een pedanterie, die alleen in 't brein van halfgeleerden ontspruiten kon; en niets is er, waar men in elk vak voorzichtiger meê moet zijn, dan 'in 't na praten van halfgeleerden. Heb je nog meer, Wayland?"

»Ja, Dominee. Toen ik gisteren op de wandeling aan Roelof voorstelde, den hollen weg te gaan, zeide hij, dat hij daar veel op tegen had, omdat die weg

zoo nat was en zijn laarzen niet volkomen waterdicht waren. — Is dat *op tegen* niet plat, Dominee?

»Dat is het ongetwijfeld,» antwoordde de heer Bol:
Op tegen hebben] »men heeft aanmerkingen *op* een zaak, en men heeft bedenkingen *tegen* een zaak: waarschijnlijk is het omdat beide die voorzetsels, *op* en *tegen*, den lieden in 't hoofd lagen en zich daarin verwarden, dat die wanspraak *op tegen iets hebben*, in de wereld is gekomen. Trouwens, 't is een uitdrukking, die, al wordt zij in 't gesprek nog al dikwijls gehoord, vooral uit den mond van winkeljuffrouwen en dienstmeiden, in de schrijftaal nog niet is doorgedrongen. Ik geloof ook, dat Valteren zelf, al is zij hem onder 't praten ontsnapt, die toch niet in een brief zou te pas brengen. Hij zou, onder 't schrijven, zelf bemerken, dat hier een van de twee voorzetsels overtollige weelde was. — En nu verder! of is de lijst uitgeput?»

»Neen, Dominee,» antwoordde Herman, »ik heb nog een enkele *bemerking*.»

»Vergun mij dan, alvorens wij verder gaan,» zei
Bemerking] Dominee, »u te doen *opmerken*, dat *bemerking*, in den zin, waar het door u gebruikt werd, geen Neder- maar Hoogduitsch is. Ik heb *gemerkt* dat, ten gevolge van je geest van *opmerking*, je *bemerkt* hadt, hoe je makkers en jijzelf nu en dan een bok schoten, en dat heeft u aanleiding gegeven, daar *aanmerking* op te maken. Maar dewijl nu in onze taal *bemerken* nooit iets anders beteekent dan »ontwaren, gewaar worden, bespeuren,» zoo kan *bemerking* — gesteld, dat er zulk een woord is, waar ik aan twijfel — nooit iets anders beteekenen dan »ge-

waarwording," en zal het, in den zin, dien jij er aan hechtte, in geen geval deugen. — Dit in 't voorbijgaan: en thans, uwe *aanmerking* op de *opgemerkte* fout."

»Van morgen," hernam Wayland, »vertelde ons Gus van een jongen, die, bij 't zoeken van vogelnestjes, *hardstikke dood* uit een boom gevallen was. Ik zou wel eens willen weten, of dat *hardstikke* iets beteekende, en, zoo ja, wat er meê gemeend wordt. Gus kon het mij althans niet vertellen."

»Dat wil ik best gelooven," zei Dominee, »en ik **Hardstikke dood**] twijfel er aan, of van de duizend, die 't woord gebruiken, er meer dan een is, die 't verstaat: — wat men echter wél zou doen, indien men 't uitsprak naar behooren. 't Woord is niet *hardstikke* maar *hartsteek*, en zoo vinden wij 't meermalen bij Vondel en andere goede schrijvers gespeld. Zouje er nu beter de meening van kunnen verklaren, Herman?"

»Ik geloof van ja, Dominee," antwoordde deze: »'t is »een steek in 't hart;" maar dan is *hartsteek dood* niet goed, als ik van een jongen spreek, die uit een boom gevallen is; want die heeft geen steek door zijn hart gekregen."

»Neen," hernam de heer Bol: »maar 't is voor den armen sukkel precies op 't zelfde neêrgekomen. *Hardsteek dood* wil niet zeggen: »dood, tengevolge van een *steek* door het *hart*," maar »zoo goed dood, als of men een steek door 't hart gekregen had," en dan kan 't van dien knaap zeer goed gezegd worden. 't Is in allen gevalle beter dan *dood als een pier*, dat plat luidt, **Dood als een pier**] een onaangenaam denkbeeld oplevert, en alles behalve juist is bovendien; immers het

is volstrekt de eigenschap van de *pieren* niet, *dood* te zijn; integendeel zal Valteren, die een hengelaar is, kunnen getuigen, dat zij nog-al een taai leven hebben en zich voortdurend blijven roeren en bewegen na al de gruwelijke martelingen, die men ze laat uitstaan.”

»Och, Dominee!” zei Valteren: »daar hebben die beesten geen gevoel van.”

»Zoo? ben je ooit een pier geweest?” vroeg Eylar, »dat je dat zoo zeker weet.”

»Ik wou wel 'reis zien,” voegde Wayland er bij, »hoe hij zich houden zou, als men hem eerst met een spade middeldoor sneed, en dan hem een haak door zijn lijf sloeg om hem vervolgens door allerlei tanden van visschen te laten verscheuren. Of hij piepen zou!”

»Wat Valteren daar zeide,” hernam Dominee, »doet mij denken aan 't antwoord, dat een kastelein aan een jufvrouw gaf, die 't onbarmhartig vond, dat men de kreeften levend kookte. »Och!” zei hij, daar zijn onze kreeftjes van oudsher aan gewend.” — Maar inderdaad, het plagen en martelen van dieren is een gruwelijke zaak, en zoo wij niet met Valteren aannemen dat werkelijk bij visschen en wormen het gevoel ontbreekt, zouden wij ons het aanslaan van levend aas aan den hengel moeten ontzeggen: gelukkig heeft men tegenwoordig allerlei aas, dat de kunst vervaardigd heeft. 't Is waar, de visch, die den haak door zijn kieuwen krijgt, heeft ook geen plezier; maar dat heeft het varken ook niet, als 't gekeeld wordt, noch het hoen, als 't voor den jager valt; en wilden wij

ons in dezen al te weekhartig toonen, dan zouden wij, op 't laatst, ons, naar de leer van Brama en van Pythagoras, van alle dierlijke spijs moeten onthouden: — wat u, geloof ik, geen van allen erg bevalen zou.”

»Neeen waarlijk niet,” zei Eylar: »en ik kan *mij* ook niet begrijpen, hoe ik het stellen zou, als ik alleen van groenten en aardappelen leven moest.”

»Ei zie,” zei Dominee: »ik wilde u juist het woord geven, om te vragen of je ook stof ter bespreking hadt meêgebracht, en daar verschaft je mij die, zonder het te willen. Mag ik u vragen, wat in de uitdrukking, ik kan *mij* niet begrijpen,” dat woordje *mij* **Zich iets niet begrijpen]** teekent?”

»'t Is waar,” zei Eylar: »ik dacht...”

»Ik voor mij,” vervolgde de heer Bol, »*kan zeer goed begrijpen*, hoe dat overtollige woord iemand, die er niet bij nadenkt, onder 't uitspreken van den aangehaalden volzin over de lippen komt. Men zegt zeer goed: »ik kan *mij* dat niet *herinneren*, niet *te binnen brengen*, ik kan het *mij* niet *verklaren*, niet *uitleggen*: en dewijl nu *begrijpen* en *zich verklaren* ongeveer dezelfde betekenis heeft, althans niet zeer veel verschilt, zoo denkt men er niet aan, dat het voornaamwoord, 't welk bij 't eene op zijn plaats is, bij 't andere geen reden van bestaan heeft: *Ik begrijp mij*, voor »ik versta wat ik zeg,” is gezonde taal: *ik begrijp een zaak*, insgelijks; maar *ik begrijp mij een zaak* is wartaal. Intusschen heb ik denzelfden bok, en vermoedelijk uit dezelfde oorzaak, ook wel in 't Fransch hooren maken en zeggen: *je ne puis me comprendre telle ou telle chose.*”

Maar, Fransch of Hollandsch, 't is en blijft verkeerd. — En nu wij die uitdrukking hebben afgehandeld, willen wij hooren, vriend Peter, wat je ons hebt op te disschen.”

»Anders niet,” antwoordde Peter, »dan een mooie van Herman, die ons vertelde, dat zijn moeder al haar kinders zelve *gezogen* heeft.”

»Wel! wel!” zei de heer Bol: »ik wist niet, Herman, dat je goede, lieve moeder al zoo lang een vampier **Zuigen** voor **zoogen**] geweest was en zich trakteeerde op het bloed van haar onnoozel kroost. Gelukkig is het je nog niet aan te zien, Herman.”

»Ik beken schuld,” zei Herman; »doch ik moet er bij zeggen, dat alle mogelijke dames altijd praten van »*zuigt ze zelf?* — ze heeft haar kind *gezogen*,” en zoo meer, en dat ze 't pedant vinden, als iemand daar aanmerking op maakt.”

»Dat zou u of mij ook slecht passen,” zei de heer Bol: »en wij zouden werkelijk dien naam van pedant verdienen, indien wij 't in ons hoofd kregen, aan een mevrouw of juffrouw, die zoo sprak, een ongevraagde te-rechtwijzing toe te dienen. Doch al weêrhouden wij ons, uit bescheidenheid, een feil bij een ander te berispen, dan behoeven wij die daarom nog niet na te volgen, en, als de dames verkiezen onjuist te spreken, dan hebben zij daarom het recht niet, van ons te vergen, dat wij 't ook doen. Maar 't is niet billijk, Herman, dat je alleen het voorbeeld van de dames tot je verschooning inroept, terwijl de meeste heeren haar met betrekking tot de wanspraak in kwestie niets toegeven. En nu, wat heeft Valteren opgedaan?”

»Ik, Dominee!» zei Valteren: »ja, ik weet anders niet, dan dat ze alle drie fout maken met *leggen* voor *liggen*. Woensdag, dat wij naar het kippenhok waren gegaan om eieren te zoeken, vroeg Peter: »waar *leggen* nou de eieren?» en toen zei onze schoolmeester hier,» — op Wayland wijzende — »de eieren *leggen* niet, de kippen *leggen*.” Nu zou je denken, Dominee, dat hij, die 't zoo precies weet, zelf den bok niet schieten zou, dien hij anderen verwijt; maar ja wel! gisteren, toen wij aan 't kegelen waren, en hij gegooid had, riep hij met een stem als een klok: »daar *leggen* er drie.” — Van Gus wil ik niet eens spreken: die praat altijd van »daar *leit* hij” en »van *leg* zoo niet te malen.”

»Je moogt wat praten,» viel hier Prawley in: »ik hoorde je van morgen nog zeggen: toen je je schrijfboek zocht: »waar is nou dat drommelsche boek? Ik heb het hier straks op tafel *gelegen*.”

»Ei zoo!» zei de heer Bol, terwijl hij Valteren lachend aanzag: »mij dunkt, jelui hebt mekaar niets **Leggen** voor **liggen** en **liggen** voor **leggen**] te verwijten, en per slot is Gustaaf nog de minst schuldige, daar hij het voorbeeld van groote mannen voor zich heeft, en heeft Valteren zelf den ergsten flater gemaakt van de vier.”

»Niet waar, Dominee?» vroeg Gustaaf, niet weinig hoovaardig, dat hij, die de jongste was, er beter afkwam dan zijn makkers.

»Is dan *leit* voor *ligt* goed, Dominee?» vroeg Valteren.

»Vondel en andere treffelijke schrijvers hebben het bestendig gebruikt,» antwoordde de heer Bol: »en ik

zou mij ook volstrekt niet geneeren, er mij in 't gemeenzaam gesprek van te bedienen."

»Heden, Dominee!" riep Herman verbaasd uit: »*leit* staat immers voor *legt*, even als *zeit* voor *zegt*."

»Daar is geen twijfel aan," antwoordde de heer Bol: »de *g* werd bij onze voorouders altijd als *j* uitgesproken, en wilde men haar hard uitspreken, dan plakte men er een *h* achter en schreef men: *ghij*, *gheseght*, of men maakte er *ch* van, als in *bracht*, *pracht*, *knecht plicht*, maar overal waar de enkele *g* bleef, smolt de vokaal, die er voor stond, er meê weg als met een *i*; en zoo werd *legt*, *leit*, *zegt*, *zeit*, *gelegd*, *geleid*, *gezegd*, *gezeid*. En dat gebeurde niet alleen wanneer het een *e* was, die voor de *g* stond, maar ook wanneer 't een andere letter was: zoo werd *maagd*, *meid*, en zoo werd ook *ligt*, even goed als *legt*, *leit*. Je ziet dus, dat men zeer goed kan zeggen: »hij *leit* te sterven, 't *leit* in 't vuur," en Cats en Vondel schreven nooit anders. Ik ga verder, en durf beweerden, dat *liggen* voorheen bij ons in de schrijftaal zelden, in de spreektaal nooit gebezigd werd; terwijl men 't ook heden ten dage in den gemeenzamen konversatietoon niet licht gebruiken zal. Waar het alleen een verschil van letter geldt, is de fout, zoo 't al een fout is, zeer vergeeflijk. Maar wat minder, ja in 't geheel niet verschoond kan worden, is 't verschil van 't eene deelwoord voor 't ander. Wie b. v. *zeit*: »ik heb dat boek daar *neêrgeleg*," maakt zich aan even grove wanspraak schuldig als hij, die *zeide*: »dat boek heeft daar al lang *geleid*." 's Nachts ben jelui allemaal *te bed gelegen*; maar je bent te groote jongens om te bed

geleid te worden," of *gelegd*, als ik zeggen zou, wanneer ik mijn bef omhad."

»Zie zoo! nu komen Roelof z'n vitterijen op zijn eigen kop neêr," zei Gustaaf, zich de handen wrijvende.

»Nu! dat 's ook mooi Hollandsch, dat je spreekt," zei Valteren, niet kwalijk in zijn schik, dat hij aan Gustaaf zoo terstond zijn spotternij betaald kon zetten: »Roelof z'n vitterijen! 't Is prachtig!"

»'t Zou zeker op de school als een taalzonde worden aangemerkt," zei de heer Bol: »en toch is de spreek-**Roelof zijn vitterijen]** wijze van ouds gebruikelijk, en hoort men ook nu nog, zeer dikwijls, in plaats van »het huis van den Graaf," of van »Willems boek," »den Graaf z'n huis, Willem z'n boek" zeggen. Ja, wat niet minder in zwang pleegt te zijn, is 't eenvoudige 'n zonder de z er voor. Jan 'n paard, Piet 'n vrouw; voor: »het paard van Jan, de vrouw van Piet." In hoe verre die spreekwijzen voorheen als wettig konden worden aangemerkt, is een vraag, waarover wij de taalgeleerden zullen laten twisten; voor ons moet het genoeg wezen, dat zij plat zijn, en dus door beschaafde lieden vermeden behooren te worden. — Maar nu, Gustaaf, heb je zelf geen aanklacht tegen dezen of genen, wegens het bezigen van een uitdrukking, die je kiesche ooren beleedigde?"

»Ja, Dominee," antwoordde Prawley: »ik heb er een tegen Herman. Gisteren vertelde hij, dat de afstand van Doornwijk tot aan het huis te Hardestein precies een uur gaans was."

»Dat zal er veel van afhangen, hoe men loopt,» merkte de heer Bol aan: »en in zoo verre is de uitdrukking niet juist; maar waar is nu de taalfout?»

„Ja dat 's waar, Dominee,» hernam Gustaaf; »maar hij zei: »*van af* Doornwijck,» en dat *van af* heb ik wel eens gehoord, dat niet goed is.»

»Je meent, het is niet goed, wanneer het voorop **Van af**] wordt gezet, en dan hebben zij, die 't afkeuren, volkomen recht. »*Van af* het huis,» »*van af* den 17^{den},» »*van af* zijn geboorte» is allemaal ellendige wanspraak en men behoort te zeggen: »*van* het huis *af*,» »*van* den 17^{den} *af*,» »*van* zijn geboorte *af*,» ja doorgaans is het eenvoudige *van* genoeg en kan dat geheele *af* gemist worden.»

»Maar, Dominee,» vroeg Wayland, »is het dan niet vrij wat bevorderlijk voor de duidelijkheid? wij hebben anders geen woord in 't Hollandsch voor 't Fransche *depuis*.»

»Ik zie volstrekt niet in,» antwoordde de heer Bol, dat, »wanneer ik zeg: »*van* mijn huis *tot* het uwe loop ik in een uur,» of wel: »*van* Kristus geboorte *tot nu* zijn 1866 jaren verlopen,» ik minder goed begrepen zal worden, dan wanneer ik zeg: »*van af* mijn huis, *van af* Kristus geboorte.» Misschien zouje 't wel nog mooier willen maken, en zeggen: »*van af* mijn huis *tot toe* het uwe.»

»Neen, dat niet,» antwoordde Herman, lachende.

»'t Zou toch volkomen consequent zijn,» zei de heer Bol.

»Ja, Dominee, maar toch,» zei Wayland, die, als hij eens iets in 't hoofd had, het niet zoo gemakkelijk

opgaf en zich door geen sc herts van zijn stuk liet brengen, »ik meen, dat wij moeten onderscheiden. Wanneer ik zeg: »ik spring *van* de bank,” of »ik spring *van* de bank *af*,” dan geef ik te kennen, dat ik *op* de bank stond, voor dat ik sprong; maar zeg ik: »ik spring *van af* de bank, dan meen ik daarmee, dat ik *voor* of *bij* de bank stond, toen ik met springen begon.”

»'t Is aardig gevonden,” zei de heer Bol; »ofschoon ik geloof, dat men even duidelijk zou spreken, wanneer men eenvoudig de woorden omzette en zeide: »*van* de bank *af*, spring ik,” of ook wel: »ik spring van de bank *gerekend*,” enz. Doch wat daarvan zij, zoo wij gerechtigd waren, ter bevordering eener vermeende duidelijkheid, naar willekeur aan de woorden een kracht of een beteekenis te geven, die zij niet hebben, waar zou het dan met de taal heen?”

»Ja maar, Dominee,” hernam Wayland; »men zeit toch wel »*van uit*;” b. v.: »hij kon, *van uit* zijn zolderraam, de geheele vlakte overzien;” — waarom mag men niet evenzeer *van af* zeggen?”

»Best!” zei de heer Bol; »ik zie gaarne, dat je 't mij niet zoo spoedig gewonnen geeft, en uw stelling met argumenten weet te verdedigen, al blijken zij niet proefhoudend te zijn. 't Is zeer waar, dat men *van uit* kan zeggen, ofschoon dan maar in zeer enkele gevallen; doch dat bewijst niets voor *van af*, en wel om de dood eenvoudige reden, dat *uit* een voorzetsel is, en *af*, zoo ver ik weet, daar nooit onder gerekend is. Of zou je mij verstaan, wanneer ik tot u zei: »hij loopt *af* het pad; wij gaan *af* de woning?” —

Weet je wat *af* is? niet eens een woord op zich zelf, maar alleen een afscheidbaar rededeel of partikel, dat, bij een zelfstandig naamwoord of bij een werkwoord gevoegd, er een eigenaardige beteekenis aan geeft."

»Maar," zei Valteren; »als ik zeg: »mijn werk is *af*," dan staat *af* toch op zich zelf."

»Dat schijnt zoo," hernam de heer Bol; »doch je weet zoo goed als ik, hoe je in dat geval een verkorte spreekwijze gebruikt, en niet anders zeggen wilt dan: »mijn werk is *afgemaakt*." Op gelijke wijze zeggen wij: »al het vleesch is *op*," voor »opgegeten;" de les is *uit*, voor »geëindigd;" »de deur is *toe*," voor »toegedaan;" »mijn pijp is *aan*," voor »aangestoken." Genoeg is 't, dat *af* de eigenschappen van het voorzetsel evenmin bezit als *toe* of als *her*, en derhalve niet als zoodanig mag gebezigd worden."

»Maar, Dominee," viel hier Peter in; »dat schiet mij juist te binnen, nu Dominee over de voorzetsels spreekt: mag men zeggen: »*rond* het eiland," voor »*om* of *rondom* het eiland?"

»Ik voor 't minst zou deze spreekwijze niet gaarne **Rond** voor **om**] bezigen," antwoordde de hr. Bol, »al schijnt zij sedert ongeveer vijf-en-twintig jaren gewettigd door het voorbeeld van beroemde dichters. Ik zal u zeggen, hoe zij in de wereld gekomen is. Te Rotterdam, als een koopstad, tegenover Engeland gelegen en veel handel daarop drijvende, spreekt men veel Engelsch; er komen gedurig vele Engelschen; ook Rotterdamsche jonge lieden gaan in Engeland de negotie leeren. De uithangborden langs de Maas

zijn grootendeels in 't Engelsch; in een woord, Rotterdam is bijna als een voorstad van Londen aan te merken. Vandaar, dat er ook vele Engelsche spreekwijzen zijn aangenomen en zelfs enkele woorden op zijn Engelsch worden uitgesproken, zoo dat men er b. v. niet *snuif* zegt, maar *snuf*. Nu zegt men in 't Engelsch »round the table,” en »round the island,” voor »om de tafel heen,” en »'t eiland rond.” Dat hebben de Rotterdammers overgenomen, en van *rond* een voorzetsel gemaakt. Zelfs zijn zij er zoo gewend aan geraakt, het in hun spreektaal als zoodanig te beschouwen, dat het in hun schrijftaal is overgegaan, en, als ik reeds zei, ook dichters van naam het gebezigd hebben. 't Heugt mij, dat ik eens in een commissie benoemd was om prijsverzen te beoordeelen, ingekomen bij eene van onze letterkundige maatschappijen. Natuurlijk waren zij naamloos; doch bij 't lezen van een daarvan, de uitdrukking *rond het eiland* vindende, wist ik terstond, dat ik een Rotterdammer voor had, en had toen geen moeite, te raden, wie de schrijver was. Uit Rotterdam is dat bezigen van *rond* als voorzetsel naar Dordrecht en den Haag overgewaaid, in zoo verre echter, dat het in laatstgenoemde plaats niet door het publiek, maar alleen door sommige schrijvers gebezigd is: en zelfs zijn er ook elders wonende schrijvers, die er zich niet van hebben kunnen vrijhouden; want een voorbeeld, al is 't niet goed, vindt altijd navolgers.”

»Maar waarom,” vroeg Wayland: »mag men bij ons niet zeggen *rond* de tafel, even zoo goed als in 't Engelsch?”

»Wel, jongenlief,” zei de hr. Bol: »ik zal u op mijne beurt vragen, waarom wij dan ook maar niet zeggen zouden: *hoe doe je doen?* voor: »hoe vaar je?” Dat men een spreekwijze uit den vreemde overneemt, is niet kwaad, wanneer zulks geschiedt om onze taal te verrijken, en wanneer die spreekwijze niet met ons taaleigen in strijd is; — maar wat de spreekwijze »*rond de tafel*” en dergelijke betreft, vooreerst verrijken wij onze taal er niet mede, dewijl wij ze dan eenvoudig in de plaats stellen voor de geijkte Nederduitsche uitdrukking »om de tafel;” en ten andere strijdt het gebruik van *rond* als voorzetsel met de natuur van het woord, dat bij ons een bijwoord is, en een geheel andere beteekenis heeft, namelijk niet die van het Engelsche *round, around*. »*Wij gaan het huis rond,*” wil zeggen: »wij gaan overal door het geheele huis.” »*De wereld rond*” beteekent: »overal in de wereld.” 't Is met *rond* precies als met *af* en met *toe*, 't behoort aan den staart van een zin en niet aan den kop. Ik heb allen eerbied voor de bekwame schrijvers, die zich van dat Anglicisme of Rotterdamisme bediend hebben, en hecht ook in 't algemeen meer aan het voorbeeld van schrijvers van naam dan aan de voorschriften, die men in een schoolboek vindt; doch de beste schiet ook wel eens een bok, en zoo lang als de uitdrukking, waarvan wij spreken, niet algemeen het burgerrecht heeft verkregen, maar door andere schrijvers, die ook hun verdiensten hebben, bepaald wordt afgekeurd, schaar ik mij aan de zijde dezer laatsten, die, naar mijn inzien, goede gronden voor hun afkeuring hebben. — En nu, dewijl de lijst

voor heden afgeloopen schijnt, zullen wij onze taalbeschouwingen verdagen tot de volgende week, in 't vertrouwen, dat er dan wel weder stof tot bespreking zal zijn opgezameld."

DERDE SAMENKOMST.

»Wel,” zei de heer Bol, toen hij op zekeren avond, voor de gewone samenkomst bepaald, zijn gezelschap weêr bijeen zag, tegen Peter van Eylar, »ik hoor, dat uw oom Van Marsden op Hardestein gekomen is. Mevrouw uw moeder zal gewis zeer blijde zijn geweest, hem terug te zien.” — Gezegde oom was luitenant bij de zeemacht en eerst onlangs uit de Oost in het moederland teruggekomen.

»O ja,” antwoorde Peter; »mijn moeder was recht in haar schik.”

»Hoe lang is je oom wel in vreemde landen geweest?” vroeg Valteren.

»O! een heelen tijd,” antwoordde Peter: »’t was althans vijf jaren, dat mijn moeder en mijn oom *zich* niet gezien hadden.”

»Niet?” vroeg de heer Bol, met een onnoozel gezicht: »wel dan moeten zij blind zijn geweest, of er is noch op Hardestein noch aan boord een spiegel te vinden geweest.”

»Hoe meent Dominee dat?» vroeg Peter.

»Je zeit immers,» hernam deze, »dat zij *zich* niet gezien hebben? Of meende je misschien te zeggen, dat zij *elkander* niet gezien hadden?»

Ja, Dominee, dat's waar ook,» zei Peter, een kleur krijgende: »maar men zeit dat nog al veel zoo.»

»Juist,» zei Dominee: »er is niets algemeener, dan **Ons en zich voor elkander**] die gewoonte van te zeggen: »wij hebben *ons* gesproken, *ons* ontmoet, zij hebben *zich* gezien, zij zijn *zich* ontloopen,» enz.; doch dat neemt niet weg, dat die uitdrukkingen geen Hollandsch zijn, maar vertaald Fransch, of zoogenaamde *gallicismen*. De Fransche taal mist een woord voor ons *elkander* of *malkander*, en, 't zij dat zij spreken van lieden, die *zich*, dat is *zichzelven*, vermaakt, of van lieden, die *met elkander* getwist hebben, de Franschen moeten zich altijd met *nous* en *se* behelpen, en evenzeer *nous nous sommes* of *ils se sont battus* zeggen als *nous nous sommes* of *ils se sont disputés*. Onze taal is rijker; maar wij verdienen dien rijkdom niet, als wij er geen gebruik van maken. Bovendien, die wanspraak van *zich* of *ons* te gebruiken, waar 't niet te pas komt, kan dikwerf oorzaak zijn, dat men heel iets anders zegt dan men bedoelt te zeggen. Als je mij bijvoorbeeld vertelde, Peter, dat Roelof en Gustaaf *zich* de haren uit het hoofd getrokken hadden, dan zou ik daaruit opmaken, niet, wat jij er meê meendet, dat zij zamen geplukhaard hadden, maar dat er 't een of ander gebeurd was, 't welk hun grooten spijt, ergernis of angst veroorzaakt had, zoodat zij *zichzelven* de haren uit het hoofd hadden gerukt. Als iemand

mij verhaalt: »mijn vrouw en ik hebben ons veertig jaren lief gehad,” dan ben ik genegen, bij mijzelfven te denken, dat ik met een paar geweldige egoïsten te doen heb, en dat het hoog tijd voor hen wordt, eens, behalve zich zelve, ook hun medemenschen lief te hebben: — en toch doe ik, door zoo te denken, dien goeden lieden onrecht aan; want de man bedoelde te zeggen, dat hij zijn vrouw, en dat zijn vrouw hem, gedurende al dien tijd, hadden bemind; iets wat gewis geen afkeuring, maar lof verdiende. — Dan nu, na deze te-recht-wijzing in 't voorbijgaan — wat zegt het zondenregister? — Is je lijst weêr goed voorzien, Herman?”

»Ja, Dominee,” antwoordde Wayland, »en toevallig heeft het eerste wat er op voorkomt juist ook betrekking op een voornaamwoord. Ik vroeg van de week aan Gus, of er nog geen tijding was van Black, je weet wel, Dominee, dat hondje van Freule Emma, dat gestolen of weggelopen is. »Neen,” zei Gus, »en Tante treurt nog alle dagen over *zijn* gemis.” Toen kwam bij mij de vraag op of dat wel juist gezegd was.”

»'t Was waarschijnlijk altijd *waar* gezegd,” merkte de heer Bol aan: »want, zoo Freule Emma treurt om het gemis van Black, zal 't beest, indien 't nog leeft, ook wel treuren om het gemis van zijn lieve meesteres. De vraag is alleen: wat heeft Gus willen zeggen? en dat kan hij ons zelf 't best oplossen.”

»Wel, Dominee!” zei Prawley: »ik heb natuurlijk willen zeggen, dat Tante treurde omdat zij Black miste.”

»In dat geval was je uitdrukking niet volkomen in de haak,» zei Dominee, »en hadje moeten zeggen: **Zijn** verkeerd gebezigd] »over *haar* gemis.» Dezelfde fout, hier door u begaan, kunnen wij bijna dagelijks in de koerant-advertentiën aantreffen, als namelijk dezen of genen ons bericht geven van het overlijden van een bloedverwant en hun diepe smart over *zijn* verlies. Zij, die zulks zeggen, willen natuurlijk hun droefheid te kennen geven over het verlies dat *zij* geleden hebben; doch zoo als zij 't uitdrukken, zeggen zij eigenlijk, dat zij smart gevoelen over 't verlies, dat de *overledene* geleden heeft. Zij hadden moeten schrijven: »onze smart over *ons* verlies,» of »onze smart over *zijn* afsterven.» Intuschen, met dat zelfde woord *zijn* wordt nog al wonderlijk omgesprongen, zelfs door schrijvers van naam en verdiensten, en de gevallen zijn ontelbaar, waarin het verkeerd gebruikt wordt. Ik zal er u een staaltje van geven. Bijvoorbeeld, een vermaard man — stel, dat hij van Pingelen heet, — komt te sterven. Een schrijver, Zemelknoop, geeft een bericht uit aangaande het leven en bedrijf van den overledene. Wanneer je nu van dat bericht spreekt, hoe zal jelui dan zeggen, jongens: »het levensbericht (of de levensschets) van Van Pingelen» of »het levensbericht van Zemelknoop.»”

»Well!» antwoordde Valteren, »het levensbericht van Van Pingelen, want die is er immers het onderwerp van.

»Neen,» viel Wayland in, »ik zou zeggen: het levensbericht van Zemelknoop; want het is wel het leven van Van Pingelen; maar 't *bericht* is van Zemelknoop.»

»Juist,” zei Dominee, »Wayland heeft recht, en daarom ook drukt men zich geheel verkeerd uit, als men volzinnen schrijft, gelijk ik ze zoo dikwijls gelezen heb, in den trant van de volgende: »Van Pingelen trouwde, gelijk wij dit in *zijn* levensbericht lezen, op zijn 30ste jaar.” Men moet dan schrijven: »in *het* levensbericht, *dat van hem gegeven is*,” of wel, korter: »in *het* bericht van *zijn* leven,” of men moet een andere wending aan den zin geven.”

»Maar, Dominee,” vroeg Eylar hier, »mag ik iets vragen, dat ook op *zijn* betrekking heeft. Als er van twee personen in één zin gesproken wordt, kan ik dan op allebei het voornaamwoord *zijn* toepassen?”

»Bij voorbeeld?” vroeg de heer Bol.

»Bij voorbeeld, als ik wil zeggen, dat de bal van Gus in de geut is te land gekomen, en dat Roelof dat vertelt, moet ik dan zeggen: »Roelof vertelt aan Gustaaf, dat *zijn* bal in de geut ligt?”

»Naar de regels der taalkunde is er op die uitdrukking niets aan te merken,” antwoordde de heer Bol.

»Neen,” hernam Eylar: »maar toch is zij niet duidelijk; want hoe kan men nu weten, of *zijn* op Roelof slaat dan wel op Gustaaf, en of het dus de bal is van Roelof, of die van Gus, die in de geut ligt?”

»Ja, zoo is 't met *hij* ook,” merkte hier Wayland aan: »als ik zeg: »Roelof vertelt aan Gus, dat *hij* een koek gekregen heeft,” dan is 't ook de vraag, wie van beiden den koek heeft.”

»Je hebt beiden volkomen gelijk,” zei de heer Bol, »taalkundig spreken is goed: maar duidelijk spreken

is 't voornaamst. Intusschen, in 't gesprek zal men zich bij dergelijke uitdrukkingen zelden aangaande de bedoeling van den spreker vergissen; want dan is die doorgaans op te maken, 'tzij uit de bijkomstige omstandigheden, 'tzij uit den toon, dien de spreker bezigt. Maar als men schrijft, kan het gebruik van het voornaamwoord in dergelijke gevallen heel licht aanleiding geven tot vergissingen, die soms nog al kluchtig zijn. Zoo was er eens een heer, die aan een ander het navolgende briefje schreef: »de heer A. B. heeft de eer, aan den heer X. IJ. te berichten, dat het Zijne Majesteit behaagd heeft, *hem* te benoemen tot ridder van den Nederlandschen Leeuw." Toen de heer X. IJ. dien brief gelezen had, was hij zeer in zijn schik, hij trakteeerde 's middags zijn famielje op een flesch champanje en liet zich feliciteeren met zijn ridderorde; maar toen er, noch dien dag, noch de volgende dagen, eenig bericht van het Ministerie kwam, begon hij ongerust te worden; en geheel ter neêr geslagen was hij, toen hij in de Staatscourant de benoeming las, niet van hem, maar van den heer A. B., en dus tot de gevolgtrekking kwam, dat hij den brief verkeerd begrepen had."

»Nu," zei Wayland, »die mijnheer A. B. had zich ook wel duidelijker mogen uitdrukken.

»Heel goed," merkte Eylar aan, »maar hoe had hij dan anders moeten schrijven? Mij dunkt, degeen, die den brief kreeg, had kunnen begrijpen, dat de benoeming hem niet aanging; want dat de andere in dat geval geschreven zou hebben: »dat het Z. M. behaagd heeft, *denzelven* tot ridder te benoemen."

»Niet onaardig bedacht,» zei de heer Bol: »maar dat woord *dezelve*, dat nooit in de spreektaal gebezigd is geweest, is nu eenmaal voor goed ook uit de gewone schrijftaal verbannen, en wordt, even als het Fransche *icelui* en *icelle*, dat hetzelfde beteekent, alleen meer toegelaten in gerechtelijke stukken, als **Dezelve]** in vonnissen, testamenten, dagvaardingen en wat dies meer zij. Maar bovendien, al werd het nog algemeen gebruikt, dan zou de zwarigheid daarmee niet zijn opgelost. In 't Latijn kan men zich altijd redden; want daar slaan de voornaamwoorden *se* of *suis* altijd op de hoofdpersoon, die in den 1sten naamval staat, terwijl men de andere of ondergeschikte persoon met *is*, *hic* of *ille* aanduidt. De volzinnen, die wij zoo even bespraken: »Roelof zegt aan Gus, dat *zijn* bal in de geut ligt», of wel »Roelof vertelt aan Gus dat *hij* een koek gekregen heeft,» zouden dus in 't Latijn geen dubbelzinnigheid opleveren; want daar zou het voornaamwoord aanduiden, van wiens bal of wiens koek gesproken werd. Maar aangezien *hij* en *dezelve* precies hetzelfde beteekenen, zou het gebruik van dit laatste woord ons geen stap verder brengen en de dubbelzinnigheid zou blijven bestaan. Toch kan men in 't Hollandsch meestal, even goed als in 't Latijn, die dubbelzinnigheid vermijden. Als ik bij voorbeeld hoorde zeggen: »mijnheer van Eylar zeide aan zijn zoon Peter dat *hij* op reis zou gaan,» dan zou ik daaruit opmaken, dat mijnheer van Eylar op reis ging; was echter de bedoeling anders, dan deed men beter, te zeggen: »*hij* zeide aan zijn zoon, dat *deze* op reis zou gaan.» Evenzoo, als ik zeg:

»Peter heeft met Roelof over *zijn* hit geredeneerd,” dan bedoel ik den hit van Peter: geldt het dien van Roelof, dan zeg ik liever: »over *diens* hit,” of »over den hit van *dezen*.” Maar in de meeste gevallen zal voor hen, die op de hoogte van 't onderwerp zijn, waarvan men spreekt, er niet zoo licht dubbelzinnigheid bestaan. Wij weten b. v. allen, dat Peter op zijn verjaardag een jachtgeweer gekregen heeft, en geen van ons zulk een voorwerp bezit, zoodat, wanneer een onzer aan Peter vraagt, *zijn* nieuw jachtgeweer eens te zien, er niet wel een misverstand mogelijk is. Maar nu genoeg over dit punt. Wat geeft de lijst van Herman al meer te zien?”

»Eergisteren,” hervatte Wayland, »zat Peter aan ik weet niet welke moeilijke rekensom te werken. Toen hij er lang aan gepeuterd had, smeed hij zijn griffie neêr en riep: »'t is mij niet *mogelijk* de uitkomst te *kunnen* krijgen. Ik merkte aan, dat hij tweemalen 't zefde zei; maar hij verdedigde zich met Vondel, die Gijsbrecht tegen den Bode laat zeggen:

»Hoe is het mogelijk, dat gij 't hebt kunnen zien?”

»Wel!” zei de heer Bol: »het doet mij genoegen, dat Peer nitet alleen Vondel toont te kennen, maar hem ook zoo goed van pas weet te brengen. Doch over die uitdrukking, die Gijsbrecht bezigt, straks nader. Ik wil eerst in 't algemeen doen opmerken, dat uitdrukkingen, in den trant van die, waarover Herman zijn kameraad berispt heeft, dagelijks in 't gesprek

Onnoodig verdubbelen van woorden met eenerlei beteekenis] gebezigd en in geschriften worden aange- troffen. Daartoe behooren onder anderen: »de arme

man bevond zich niet *in staat*, het te *kunnen* doen; hij was *verplicht*, zich daaraan te *moeten* onderwerpen; hij had geen *verlof*, hier te *mogen* komen", enz. Nu is:

in staat zijn — en *kunnen*,
verplicht zijn — en *moeten*,
verlof hebben en *mogen*,

precies hetzelfde, en de bijvoeging van dat *kunnen*, *moeten*, *mogen*, een volkomen onnutte herhaling, die er niet door kan. Men zegge een van beiden, of: »hij is *verplicht* het te doen," of: »hij *moet* het doen," en zoo met die andere uitdrukkingen insgelijks. En wat den regel uit Vondel betreft, men vergeeft nog wel aan een dichter sommige vrijheden, die men in proza zich niet zou durven veroorloven; en hier zou de herhaling kunnen beschouwd worden als verschoonbaar, omdat zij dubbele kracht aan de uitdrukking verleent. Doch het is de vraag, of Vondel wel eenige versooning behoeft en of hij de fout, die wij afkeuren, werkelijk heeft begaan. Hij zegt niet: »hoe is het u mogelijk geweest, het te kunnen zien?" in welk geval de uitdrukking ongetwijfeld berispelijk ware geweest, maar hij wil als 't ware zeggen: »dat feit, 'twelk gij ons vertelt, namelijk, dat gij 't hebt kunnen zien, hoe is dat mogelijk geweest?" — Maar nu verder."

»Roelof," ging Wayland voort, vertelde mij, dat zijn twee nichtjes elkander *op 'n duit* gelijken. Nu wou ik Dominee wel eens vragen, of dat geen klinkklare wartaal is."

»Wel, Dominee!” riep Valteren; »wil het niet zeggen, dat ze net zooveel op mekaar lijken als de eene duit op de andere?”

»Jongenlief!” zei de heer Bol, »indien je, als ik, **Op een duit]** geleefd hadt in een tijd, toen men nog duiten had, dan zou je dat niet gezeid hebben; want die verschilden onderling nog al, zoo wel wat den stempel als wat de grootte betrof. Ook zou de uitdrukking dan niet luiden: *op een duit*, maar: *als twee duiten*, even als men wel zegt: »als twee dropfels water.” Doch de vraag is, hoe zou je de woorden schrijven?”

»Wel!” antwoordde Valteren, »*op een duit*.”

»En dan zou je glad verkeerd schrijven,” hernam Dominee: »de uitdrukking is volkomen goed, mits je niet zegt: *op een*, maar *op end' uit*. Je weet, dat men oudtijds *ende* voor *en* zei, en die *d*, die bij ons is weggevallen, vindt men nog in 't Engelsch *and*. Begrijp je nu, wat er meê gemeend wordt?”

»Neen,” antwoordde Valteren, »nog niet precies.”

»Wel!” viel Peter in: »ik denk, dat *ende uit* zoo veel wil zeggen als: »van binnen en van buiten.””

»Liever: »van alle zijden,” zei de heer Bol: »wanneer men dan zegt: »hij gelijkt hem *op end' uit*,” is 't even goed als dat men zei: »hij gelijkt hem, hoe en waar je hem ook bekijkt.” — Wat meer?”

»Och!” vervolgde Wayland, »Gus *die* heeft er plezier in, altijd, in plaats van *dat*, te zeggen *alsdat*, b. v.: »ik hoop, *alsdat* wij van avond kippetjesgort eten: ik ben blij, *alsdat* ik mijn thema afheb; en zoo meer.”

»Dat is zeker heel leelijk,» zei Dominee, »en ik **Alsd**at] hoop, *alsdat* hij zich die platte spreekwijze zal afwennen, of vindje er iets bijzonder cierlijks en prachtigs in, Gus?»

»Neen, Dominee,» antwoordde Prawley, een kleur krijgende; »ik zeg het zonder er bij te denken.»

»Dat wil ik gelooven,» hernam de heer Bol: »want als je er bij dacht, zou je terstond begrijpen, dat je aan het eenvoudige *dat* overvloedig genoeg hadt, en er dus volstrekt geen behoefte bestond aan die bijvoeging van *als*. Doch dewijl ik mij overtuigd houd, dat je bij 't gebruik van *alsdat* telkens door je vrienden zult uitgelachen worden, zoo ben ik er vrij gerust op, dat je van een dergelijke hebbelijkheid spoedig zult genezen zijn. Maar nu gevoel ik grooten lust, aan Herman te vragen, of de onnutte bijvoeging van *die* niet even berispelijk is als de onnutte bijvoeging van *als*.»

»Hoedat, Dominee?» vroeg Wayland.

»Zei je straks niet: »Gus *die* heeft plezier,» waar je hadt kunnen volstaan met te zeggen: »Gus heeft plezier?»»

»'t Is waar,» antwoordde Wayland, die terstond zelf gevoelde, dat hij een kwalijk verdedigbaren stoplap had gebruikt.

»'t Is ook alweêr een van die euvels,» vervolgde Overtollige *die's*] de heer Bol, »waaraan velen mank gaan, de zinnen te doorspekken met overtollige *die's*. »De man *die* is gekomen; de koorts *die* is af, de fondsen *die* zijn gedaald, het huis *dat* moet geschilderd, het vleesch *dat* is te gaar,» van alle welke

uitdrukkingen, al wie er prijs op stelt, zuiver en bevallig te spreken, zich echter zorgvuldig moet onthouden. Doch juist de algemeenheid der wanspraak maakt ook hier weêr, dat men er, naauwlijks bij anderen, en dus nog minder bij zich zelve op let. Ik kan u niet genoeg aanbevelen, dit te doen, en elkander te waarschuwen, wanneer de een 't van den ander opmerkt. Ik geloof, dat Herman nu zoo wat aan 't eind van zijn lijst is, laat ons derhalve eens hooren wat Peter heeft.

»Dominee,» zei Eylar, »Herman drukt altijd zoo op *lijk* in *wonderlijk*, *eigentlich*, *behoorlijk*, en dat vind ik onbehoorlijk.»

»Ja,» zei Dominee, »en bovendien verbazend leelijk. Lijk, als uitgang] Dit *lijk* aan 't eind van een woord is niet meer dan een uitgang, die geen grooter kracht heeft dan 't eenvoudige *ig*, *lig* of *rig*, en 't zou toch heel akelig zijn om te zeggen: *zalig*, *bevallig*, *voordeelig*, *moedig*, *stooterig*, *overig*, *beelderig*. Er bestaat volstrekt geen reden om meer te drukken op den eenen staart dan op den anderen. Niet alleen moet de nadruk altijd op 't zakelijke deel van 't woord gelegd worden, en uitgangen, die tot niets anders dienen dan om 't woord als bijwoord te kenmerken, vorderen nimmer eenigen nadruk en behooren alzoo toonloos te worden uitgesproken. Onze voorvaderen zorgden hiervoor bij hun spelling; want zij schreven niet *lijk*, maar *lik* of *lek*, als om te kennen te geven, dat men de vokaal niet of naauwlijks moest doen hooren. Wie dus wel wil doen zal *wonderl'k*, *eigentl'k*, *leel'k* zeggen. Maar, wanneer je zoo doet, zorgt dan,

niet in een ander uiterste te vallen, en verzuimt niet, de *ij* uit te spreken waar zij werkelijk gehoord moet worden. Ik hoor herhaaldelijk zeer beschaafde lieden spreken van »een *belangr'k* verschil,” van een *talr'ke* macht,” van »*lommerr'ke* dreven,” en zoo meer. Kan een van jelui mij nu zeggen, waarom die uitspraak glad verkeerd is?”

»Wel!” antwoordde Peter, »omdat *rijk* nadruk vordert.”

»Nadruk zoo zeer niet;” hernam de heer Bol: »im-
Rijk als uitgang] mers de klemtoon valt op 't eerste deel van 't woord, en wij zeggen niet *talr'ijk*, maar *tálr'ijk*, niet *belangr'ijk*, maar *belángr'ijk*; doch *rijk* dient gehoord te worden, en wederom vraag ik, waarom?”

De knapen keken beurtelings elkander, den zolder en den vloer aan; doch geen hunner kon het raden.

»Weet niemand het?” vroeg nogmaals Dominee: »het antwoord is toch eenvoudig. Wat is *rijk* voor een woord?”

»Een bijvoegelijk naamwoord!” riepen allen.

»Juist, en niet een bloote achterlap of uitgang, zoo als *lijk*, *lig*, *ig*, *rig*. *Wonderlijk*, *betamelijk*, *zalig*, *akelig*, *aardig*, enz. zijn bijwoorden, gevormd door een zelfstandig naamwoord, waar een staart aan gehecht is; maar als bijvoegelijke naamwoorden uit twee verschillende woorden, *belang* en *rijk*, *tal* en *rijk*, *lommer* en *rijk*, zijn samengesteld, hebben beide deelen van de samenstelling recht, ieder afzonderlijk gehoord te worden, al valt ook de klemtoon op 't eerste. Wanneer wij zeggen *groenvrouw*, *huisraad*, *lusthof*, of, om samenstellingen met bijvoegelijke naamwoorden

aan te halen, *doodziek, leergraag, huishoog, bomvrij*, dan valt wel in al die woorden de nadruk op het eerste deel, doch wij slikken daarom het tweede niet in, en zoo bestaat er evenmin reden om zulks te doen, wanneer dat tweede deel van de samenstelling niet het zelfst. naamwoord *vrouw, raad, hof*, noch het bijvoeg. naamwoord *ziek, graag of hoog*, maar het bijvoeg. naamwoord *rijk* is."

»Maar hoe is men tot die verkeerde uitspraak van *rijk* gekomen?" vroeg Wayland.

»Ik onderstel," antwoordde de heer Bol, »dat dit verkeerd uitspreken, of liever dat niet uitspreken van *rijk* daaraan is toe te schrijven, dat men zich heeft laten misleiden door de uitspraak van sommige woorden, die op *rik* uitgaan en men er niet aan gedacht heeft, dat dit *rik* met het bijv. naamwoord *rijk* niets gemeen heeft. In *botterik, stommerik, zveserik*, is dat *rik* niet meer dan een versterkte vorm van den uitgang *rig*: en even als men niet drukt op den uitgang *reg* in *stooterig*, evenmin moet men drukken op *rik* in *botterik*, en men behoort zoowel *botter'k* als *stooter'g* te zeggen; doch, als ik reeds zei, dat *rik* heeft met *rijk* niets te maken. En nu van wat anders; wie heeft nog meer?"

»Ik, Dominee," antwoordde Valteren: »ik heb laatst aan Peter een uitdrukking hooren bezigen..."

»Hei wat!" viel Dominee in: »de uitdrukking, die wij u hooren bezigen, kunnen wij niet onopgemerkt laten voorbijgaan. 't Geen dat je daar zei, vriend **Aan iemand iets hooren zeggen, iets laten doen, enz.]** Roelof, was weêr Fransch, met Hollandsche woorden.

»Ik heb iets *door* iemand hooren zeggen” kon er eenigszins door; ofschoon »ik heb iemand iets hooren zeggen” beter is; maar »ik heb *aan* iemand iets hooren zeggen” zou beteekenen, dat je iets *tot* iemand hadt hooren zeggen, en dat is iets anders dan wat je zeggen wilt. Evenzoo, wanneer ik wil zeggen dat Peter een kunst heeft gedaan, b. v. met de kaart, dan moet ik niet zeggen: »ik heb *aan* Peter een mooie kunst zien verrichten;” — want dan zou men denken, dat er een kunst *aan* hem was gedaan, dat hij een kunstbewerking had ondergaan — maar eenvoudig: »ik heb Peter een mooie kunst zien verrichten.” Je ziet dus, Roelof, dat het gallicisme, waar je u aan schuldig maakte, niet alleen vermeden moet worden omdat het een gallicisme is, maar ook omdat het al wederom tot misverstand aanleiding geven kan. Maar dit tusschen twee haakjes. Waar had je Peter van te beschuldigen?”

»Het is nog al aardig,” antwoordde Valteren, »dat het ook weêr een gallicisme betrof, althans wat ik er voor houd. Peter zei namelijk laatst tot zijn neef Willem van Marsden, die op Hardestein was geweest, bij 't afscheid nemen: »ik ben blij *van* je gezien te hebben;” en ik dacht, toen ik dat hoorde, of 't geen vertaald Fransch was, voor: *je suis bien aise de vous avoir vu.*”

»Volkomen juist geoordeeld,” zei de heer Bol: »al dergelijke konstrukties als: »ik ben blij *van* u te zien, **Blij van, verwonderd van,** enz.] ik ben verwonderd *van* te hooren, het is dwaas *van* zich daaraan te stooren,” en honderd andere *van* 't zelfde allooi ontsnappen

dagelijks zoo aan den mond als aan de pen van hen, die gewoon zijn in 't Fransch te denken of veel Fransch te lezen; ja zelfs zien wij die gebruiken door hen, die 't Fransch op zijn best machtig zijn, en die daarbij louter het voorbeeld volgen van anderen. Voorts heeft men er verscheidenen, die wel begrijpen, die letterlijke overzetting van *de* door *an* te moeten vermijden, maar toch van oordeel zijn, dat er een tusschenwoordje noodig is om de twee deelen van den volzin aan elkander te hechten, en die daarom zeggen: »ik ben verlangend *om* te weten; hij zal trachten *om* den prijs te krijgen: ik doe vergeefs mijn best *om* hem te verstaan; het is zijn gewoonte *om* de lieden te laten wachten; het is mijn stellige voorneemen *om* mij in die zaak niet te mengen.” Die invoeging van *om* is in de meeste gevallen geheel onnoodig, **Verlangend om, enz.]** en men kan zeer goed volstaan met te zeggen: »ik ben verlangend te weten: ik zal trachten, den prijs te krijgen: ik doe mijn best, hem te verstaan: het is zijn gewoonte de lieden te laten wachten: het is mijn voornemen, mij in die zaak niet te mengen. Een vaste regel omtrent het al of niet gepaste van zich van dat *om* te bedienen is moeilijk te geven; doch ik kan u gerust den raad geven, het nooit te gebruiken, dan wanneer je begrijpt er volstrekt niet buiten te kunnen, en die gevallen zijn heel zeldzaam. — Maar nu tot wat anders: ik hoop niet, dat de voorraad is uitgeput.”

»Ik heb nog een uitdrukking opgeteekend, waar ik Dominee over wensch te vragen,” zei Valteren »onlangs at mijnheer de Kommissaris bij ons en, ten

gevolge van iets, dat mijn vader hem verteld had, zei hij: »ik zal er den *betrokken* ambtenaar over schrijven.” — Ik wenschte wel te weten, of dat goed gezegd was, en wat een *betrokken* ambtenaar eigenlijk is.”

»Wel! dat is heel eenvoudig,” zei de heer Bol, lachende: »dat is een *beet genomen ambtenaar*.”

»Och, Dominee!” riep Valteren: »dat kan de beteekenis niet wezen.”

»Neen, waarschijnlijk niet,” hernam de heer Bol: »en waarschijnlijk werd er mee bedoeld »de ambte-
Betrokken persoon] naar, die in de zaak *betrokken* was, wien de zaak aanging;” — doch de uitdrukking, met verloop van den Kommissaris des Konings, is even verkeerd als dat men b. v. in 't Fransch, in plaats van: *l'employé que l'affaire concerne* ging zeggen: *l'employé concerné*. *Betrokken* is of een onzijdig, of een bedrijvend werkwoord. In 't eerste geval beteekent het: »zijn gladheid, zijn glans verliezen”. Zoo zegt men: »de lucht *betrekt*” voor »de lucht houdt op, helder te zijn, zij wordt beneveld.” Zoo ook: »zijn gelaat *betrekt*” voor: »zijn gelaat verliest zijn effen, blijmoedige uitdrukking; er vertoonen zich rimpels op.” — Als bedrijvend werkwoord heeft *betrekken* twee beteekenissen, namelijk in de eerste plaats »foppen, beet nemen,” als men b. v. zegt: »hij heeft hem leelijk *betrokken*,” voor: »hij heeft hem een leelijke poets gespeeld.” Voorts, in de tweede plaats: »halen, moeien, mengen;” maar dan wordt het nooit op zich zelf staande gebezigd en heeft altijd achter zich een voorzetsel, 't zij *in*, *bij* of *tot*. Zoo zegt men: »hij is *in* die aangelegenheid *betrokken*: zij zijn *bij* dat faljet *betrokken*: *tot* de

voormalige Republiek mogen wij ook de Generaliteitslanden *betrekken*” enz. Het is van deze laatste beteekenis van *betrekken*, dat de uitdrukking is afgeleid, die Roelof vernomen heeft. Zei men nu: »de ambtenaar, die in de zaak *betrokken* is, dan zou de uitdrukking taalkundig goed zijn, ofschoon zij nog in geen geval zeer juist zou uitdrukken wat men bedoelde te zeggen, namelijk: »de ambtenaar, wien 't aangaat;” doch een persoon, die ergens in *betrokken* is, is daarom nog geen *betrokken* persoon. Even min zal b. v. een luitenant, die in een geschil *gemengd* is, daarom een *gemengde luitenant* worden, of zou de korrespondent van een dagblad, die *instond* voor de waarheid van een bericht, dat hij gaf, daarom een *instaaude korrespondent* zijn. Zoodra een werkwoord in de onbepaalde wijs niet op zich zelf alleen gebezigd kan worden, maar de hulp van een ander woord noodig heeft om een bepaalde beteekenis te verkrijgen, kan het daarvan afgeleide deelwoord even min dat hulpwoord ontbeeren of het verliest die beteekenis. En vooral mag men zoodanig deelwoord niet als een op zich zelf staand woord bezigen, wanneer het, op zich zelf staande, een andere beteekenis verkrijgt, dan die men bedoelt. Ik wil u dit nog met een woord toonen, dat ook van *trekken* komt. Men noemt *afgetrokken denkebeelden* zoodanige denkebeelden, waarbij al wat daarmede in geen onmiddellijk verband staat wordt ter zijde gesteld; men zegt van iemand, dat hij *afgetrokken* is, wanneer hij met zijn gedachten elders is, dan bij het gezelschap, waarin hij zich bevindt, of bij de zaak, waar men zich meê bezig houdt. Deze beteekenissen zijn de eenige, die in

onze taal aan het woord *afgetrokken* zijn toegekend; wanneer ik alzoo een ruiter, dien men van zijn paard heeft getrokken, een *afgetrokken ruiter* noem, dan bezig ik dat woord *afgetrokken* in een beteekenis, die het in onze taal niet heeft en niet hebben kan, en met *betrokken ambtenaar* is 't het zelfde geval, omdat *betrokken* nooit de beteekenis gehad heeft of hebben kan, die men er aan verkiest te hechten. — Maar genoeg hierover: ik zie, dat Gus ook wat voor ons in 't zout heeft, en al van verlangen brandt om er meê voor den dag te komen."

»Ja, Dominee," zei Prawley, met drift: »toen ik gisteren, nadat de les gedaan was, Roelof was gaan zoeken, om hem te vragen met den bal te spelen, vond ik hem op de tuinbank, waar hij als een uil in doodsnood zat voor zich te kijken. Ik vroeg hem welke *muizenesten* hij in 't hoofd had, en toen werd hij boos en zei, dat ik zelf een *muis* was."

»Wel ja, Dominee!" zei Valteren: »ik zat bij mijn eigen een versje op te zeggen, dat Meester voor mij gemaakt heeft voor den verjaardag van mijn moeder, en dat ik nog maar half kende, en toen kwam hij mij stooren en nog hatelijkheden zeggen bovendien."

»Nu! de hatelijkheid was nog al niet erg," zei de heer Bol, lachende: »maar laat Gus nu eindigen, want ik weet nog niet, wat hij eigenlijk verlangt."

»Wel, Dominee," hernam Prawley, »ik wou weten, wat dat *muizenesten* beteekent, en of het inderdaad eene belediging is, als men aan iemand zegt, dat hij ze in 't hoofd heeft."

»Neen, gewis niet," zei de heer Bol; »maar daaruit, dat Roelof 't als zoodanig heeft opgevat, kan men

alweêr een bewijs halen, hoe de grootste aanleiding tot oneenigheid altijd voortspruit uit dezelfde reden als bij den torenbouw te Babel, te weten die, dat men elkander niet verstaat. Nu deed Roelof verkeerd, boos te worden om een uitdrukking, waar hij de ware beteekenis niet van kende, en Gus van zijn kant handelde onvoorzichtig; want dát is altijd onvoorzichtig, woorden te gebruiken die men niet verstaat."

»Maar mij dunkt,» viel Eylar in, »het woord, dat Gus gebruikte, is nog al duidelijk, en iedereen weet wat *muizenesten* zijn."

»Ongetwijfeld,» zei de heer Bol: »alleen behoort het woord, in den zin, waar het gewoonlijk in gebezigd wordt, en waar Gus het ook in bezigde, volstrekt niet **Muizenesten**] t'huis en is daar bij vergissing in geraakt, als zijnde een verbastering van *muizenissen*. Wij hadden vroeger in onze taal een werkwoord *muizen*, in 't Fransch *muser*, dat later, zoowel bij de Franschen als bij ons, in onbruik is geraakt, doch bij de Engelschen in *to muse* is bewaard gebleven. Dat woord had nagenoeg dezelfde beteekenis als »*peinzen*, met aandacht en inspanning over iets nadenken." Van dat *muizen* had men 't zelfstandig naamwoord *muizenissen*, dat alzo »gepeinzen" beteekende, of, meer bepaaldelijk, »diepzinnige gepeinzen, waarbij de geest afgetrokken is." Zeit men alzo van iemand, dat hij *muizenissen* in 't hoofd heeft, dan geeft men daarmee te kennen, dat hij 't een of ander heeft, dat hem door 't hoofd maalt, waar hij met inspanning aan denkt. Het is nu met dat *muizenissen* gegaan, als 't met het woord *optie* gegaan is, waar wij verleden week over spraken:

lieden, die 't niet verstonden, maakten er *muizenesten* van, en, dewijl dat woord algemeen bekend was en de beteekenis van 't andere meer en meer verloren ging, is het langzamerhand in zwang gekomen. Doch nu werd van lieverlede de zin, dien men aan 't woord hechte, eenigermate gewijzigd. Dewijl iemand, die werkelijk *muizenesten* in 't hoofd had, gewis al een heel onaangename gewaarwording voelen en een alles behalve vroolijk gezicht zou zetten, zoo heeft men 't niet zoo zeer meer toegepast op hen, die ernstig en met inspanning over iets nadenken, als wel op hen, die afgetrokken en zwaarmoedig van gedachten zijn en als een kip op een streep, of, gelijk Gus het zoo even heel schilderachtig uitdrukte, als een uil in doodsnood kijken. Ik zou er zelfs niet tegen hebben, dat iemand zich, bij wijze van scherts, van 't woord *muizenesten* bediende; doch als men een ernstig gesprek voert, of als men schrijft, dan doet men wijs, zich van 't echte woord te bedienen; dewijl men anders gevaar loopt, voor iemand te worden aangezien, die zijn taal niet machtig is."

»Kan ik voortgaan, Dominee?" vroeg Prawley, na een oogenblik stilte: »ik heb," vervolgde hij, na een toestemmend knikje van den heer Bol, »Peter ook zoo'n raar woord hooren zeggen. Toen wij gisteren avond op de hei liepen en aan de boerderij van den Jonker van Steenvoorde uitrustten, toen zei hij, dat het plekje, waar die boerderij staat, een ware *oase* mocht heeten. Ik lachte hem uit; doch hij hield vol, dat het een heel goed woord was."

»Wel zeker," zei Eylar, »ik heb het bij verscheiden schrijvers gelezen."

»Ik ook,» zei de heer Bol: »maar ik kan er mij daarom nog niet meê vereenigen. 't Woord luidt **Oase**] *oasis* en 't is Grieksch, of vermoedelijk door de Grieken overgenomen uit een oudere taal, en ik weet niet, hoe men er toe gekomen is, er *oase* van te maken.»

»Maar, Dominee,» zei Eylar: »men zeit immers ook *phrase* van *phrasis*; waarom dan niet even goed *oase* van *oasis*?»

»Om een zeer goede reden,» antwoordde de heer Bol: »omdat wij *phrase* eenvoudig hebben overgenomen van 't Fransch. Doch dewijl er in 't Fransch geen woord *oase* bestaat, kan het in 't Hollandsch als basterdwoord uit 't Fransch evenmin bestaan, en, wanneer men daarbij in aanmerking neemt, dat vreemde woorden, wanneer zij onmiddellijk uit de oorspronkelijke taal, en niet door het Fransch heen, tot ons overkomen, hun oorspronkelijken vorm behouden, dan is er geen reden denkbaar, waarom wij aan het Grieksche woord *oasis* een Franschen vorm zouden geven, dien 't in 't Fransch niet heeft, en *oase* schrijven. Maar bovendien, *oasis*, »een vruchtbare plek midden in een woestijn,» is een van die woorden, die men, wegens hun eigenaardige en lokale beteekenis, als eigennamen kan beschouwen, en die daarom overanderd blijven. 't Is met *oasis* even als met *ark*, *feniks*, *sfinks*, *kolos*, *archipel*, *piramide*, die in alle talen schier onveranderd blijven. Maakt men daar iets anders van, dan loopt men gevaar, onverstaanbaar te worden, en dat wordt men in 't geval waar wij hier van spreken. Immers 't oorspronkelijke woord luidt *oasis*, met den

klemtoon op de eerste lettergreep; en maak ik er *oase* van, dan kan ik dit niet anders uitspreken dan *owáse*, met den klemtoon op de tweede lettergreep, zoodat het geheel onkenbaar wordt. Zoolang men nu geen *Osire* voor *Osiris*, geen *Ire* voor *Iris*, geen *Memfe* voor *Memfis*, geen *Zeuxe* voor *Zeuxis* zegt, zal ik *oase* voor *oasis* volstandig blijven afkeuren. En nu, vrienden, zullen wij met Bilderdijk zeggen:

*Jongens, laat den duiker neer;
Want de beek is volgelopen.*

Toekomende week, bij leven en welzijn, zetten wij den duiker weér open, en zien dan wat er voor den dag zal komen.”

VIERDE SAMENKOMST.

»Wel!» vroeg Dominee Bol, aan het vrolijke viertal, toen het wederom zijn studeervertrek was binnengestormd, »heb jelui veel genoeg gehad van morgen?» — Zij hadden namelijk den ochtend doorgebracht op een nabijgelegen buitengoed, bij een vriendje van hen, die zijn verjaardag vierde.

»O ja, Dominee!» riep Peter van Eylar: »Wij hebben een harddraverij op ezels gehad; — en ik heb den prijs gewonnen — een mooi nieuw hoofdstel!»

»En wij hebben gekegeld in de groote laan achter 't huis,» voegde Herman Wayland Flinck er bij.

»En een mooie kollation buiten deur gehad,» riep Gustaaf Prawley.

»Heerlijke pannekoeken,» zei Roelof van Valteren, met de tong langs de lippen strijkende, alsof hij ze nog proefde: »ik heb ze nooit zoo lekker gegeten!»

»Ja,» zei Wayland, »wij hebben ze ons goed laten smaken!»

»Met uw verlof,» zei de heer Bol, »het is mij bij-

zonder aangenaam, dat alles zoo naar wensch is afgeloopen, en je zult mij daar straks nog meer bijzonderheden van vertellen; maar wij moeten het oogmerk onzer samenkomst niet uit het oog verliezen, en daarom, Herman, eer ik het vergeten mocht, wensch ik, voor alle dingen, u te vragen, wat je met die uitdrukking meent, dat je de pannekoeken *u goed hebt laten smaken?*”

»Wel, Dominee! dat wij er braaf van gesmuld hebben,” antwoordde Wayland.

»Zoo, ja, dat dacht ik al,” hernam de heer Bol: »maar dan had ik liever gehad, dat je dat laatste gezeid hadt, wat goed verstaanbaar Hollandsch is, en geen uitdrukking gebezigd, die, op den keper beschouwd, geen zin hoegenaamd heeft.”

»Niet, Dominee?” riep Wayland verbaasd uit; »ik heb die toch dikwijls in verscheidene boeken gelezen, bij schrijvers, die naam hebben.”

»Ik mag het lijden,” zei de heer Bol, »of liever, ik mag het niet lijden; want schrijvers van naam geven een slecht voorbeeld, wanneer zij zich van uitdrukkingen bedienen, die, logisch ontleed, niet alleen belachelijk, maar ongerijmd klinken. De volzin, waar wij over spreken, is letterlijk overgenomen uit het **Zich iets laten smaken**] Hoogduitsch. Dat de Duitschers hem bezigen, kunnen wij te hunner verantwoording laten en 't gaat ons niet aan; elke taal heeft hare eigenaardigheden; maar die van het Neêrduitsch is, alles te verwerpen, wat, bij logische ontleding, geen zuiver denkbeeld blijkt op te leveren. Laat ons eens den volzin, dien Herman zoo even bezigde, van nabij

beschouwen, en nagaan, niet wat hij daarmede heeft willen zeggen, maar wat hij metterdaad gezegd heeft. Het komt hier in de voornaamste plaats aan op het woord *laten*. Dat woord heeft in onze taal twee beteekenissen: vooreerst waar het dienst doet als hulpwerkwoord, en dan nagenoeg in *doen*, *zorgen*, *oorzaak zijn*, *aanleiding* of *last geven* enz. kan veranderd worden, b. v., als ik zeg: »ik laat mijn haar snijden,” d. i. »ik zorg, dat mijn haar gesneden worde,” »ik laat hem een brief schrijven,” d. i. ik deed hem een brief schrijven, ik zorgde, ik gelastte, dat hij een brief schreef:” »ik liet hem voor mij verschijnen,” d. i.: ik gaf last, ik bewerkte, dat hij voor mij verscheen.” De andere beteekenis van *laten* is die, waar het verwisseld kan worden met *gedoogen*, *toelaten*, *toestaan*,” b. v. als ik zeg: »ik laat mij dat aanleunen,” voor: »ik laat toe, ik gedoog, dat men mij dat aanleune:” »hij liet zich bepraten,” voor: »hij gedoogde, dat men hem bepraatte,” enz. — Passen wij nu de eerste van die beide beteekenissen van *laten* toe op den volzin, dien wij bespreken, dan wil: *hij laat het zich goed smaken* hetzelfde zeggen als: »hij zorgt, hij geeft aanleiding, dat het hem goed smake.” — Maar daar kan hij niet voor *zorgen*, daar kan hij geen *aanleiding* toe *geven*, daar kan hij niets ter wereld aan doen: dat hangt af van de hoedanigheid van hetgeen hij proeft. Is dat lekker en smakelijk, dan zal het hem goed smaken, of hij verkiest of niet; is het daarentegen smakeloos, slecht klaargemaakt of walchelijk, dan zal hij niet kunnen beletten, dat het hem slecht smaakt, en evenmin kunnen *zorgen*, of, door zijn toedoen *bewerken*,

dat het hem goed smaakt. Wel kan ik zeggen: »ik liet het door mijn keelgat glijden»; want de daad van al of niet inslikken hangt van mij af; maar de smaak van een voorwerp, dat is de wijze waarop het mijn verhemelte op aangename of onaangename wijze prikkelt, hangt niet van mij af, en daaraan kan ik niets veranderen. — Nemen wij nu de andere beteekenis van *laten*, voor »gedoogen, toelaten,» dan krijgen wij een volzin, die niet minder ongerijmd is. »Wat toch beduidt het, te zeggen: »ik heb gedoogd, ik heb toegelaten, dat het mij goed smaakte?» Wie zoo iets zei, zou immers door iedereen uitgelachen worden, en zoodanig gezegde zou veel hebben van dat, 't welk men beweert dat, na een bezoek, door keizer Alexander I van Rusland te Warschau gebracht, in een Fransch dagblad aldaar voorkwam, en aldus luidde: *Sa majesté a daigné se bien porter pendant le séjour qu' Elle a fait dans notre ville.*»

»Heb je allen mijn uitlegging begrepen?» vroeg de heer Bol, nadat de knapen een wijl gelachen hadden om dat dwaze koerant-artikel.

»Ja, Dominee,» antwoordde Eylar, »en terwijl Dominee sprak is mij nog een nader bewijs voor den geest gekomen, dat de uitdrukking, waar wij 't over hadden, niet deugt.»

»Ei zoo?» vroeg Dominee nieuwsgierig; »wel! laat hooren.»

»Het geldt in de gebezigde uitdrukking den *smaak*,» hernam Eylar; »en nu beproefde ik bij mij zelve, wanneer ik haar eens op een ander zintuig toepaste, hoe zij dan zou luiden. De uitkomst was, dat het al

heel bespottelijk zou schijnen, als iemand b. v. vertelde, dat hij, op een concert zijnde, zich de muziek *heel bevallig had in de ooren laten klinken*, of dat hij, in een bloemtuintje wandelende, zich de bloemen *heel geurig had laten rieken*."

»Uitmunten!" zei de heer Bol, »en ik moet zeggen, dat die voorbeelden nog sterker spreken dan mijn geheel betoog, en boven dit laatste het voordeel hebben, dat zij dadelijk iedereen klaar voor 't oog moeten springen. Je hebt van morgen getoond, dat je goed met ezels op vier pooten kunt omgaan; maar thans toon je, dat je des noods ook ezels op twee beenen zoudt kunnen overtuigen. — Maar nu eens van wat anders. Na Herman gekapitteld te hebben over zijn onlogische uitdrukking, is het billijk, dat wij vernemen, of hij ook op iemand *revanche* kan nemen, wegens deze of gene onzuivere uitdrukking, die hem de ooren heeft zeer gedaan."

»Ja, Dominee," zei Wayland, »ik zal maar beginnen met een aanval op Roelof: die praat herhaaldelijk van *lang zoo meer* en *om zoo meer*; gisteren nog vertelde hij, dat hij *lang zoo meer* van de geografie begint te houden. Ik wou wel eens weten, of dat gangbare taal is."

»In geen deele," antwoordde de heer Bol, »het zijn germanismen, die *hoe langer hoe meer* insluipen, **Lang zoo meer, om zoo meer**] en waarvoor men zich alzo *des te meer* heeft te wachten. Elke taal heeft, als ik zoo even reeds zeide, haar eigenaardige uitdrukkingen, en als men die verwaarloost om er andere te bezigen, aan een vreemde taal ontleend, dan

handelt men even dwaas als een jongen zou doen, die, in plaats van zijn eigen hoed, dien van zijn zuster opzette, of als een vink, die tusschen zijn gezang het geluid van den kwartel inmengde. — Neen: »hoe langer hoe liever — hoe meer hoe beter — hoe onkundiger hoe eigenwijzer — des te beter, des te liever, des te gekker,» ziedaar de spraakwendingen, die wij van onze vaderen hebben overgeërfd en die wij in waarde behooren te houden.»

»En nu in de tweede plaats,» hervatte Wayland na een korte stilte, »heb ik het op Gus geladen. Toen ik hem eergisteren vroeg, of hij met mij op Hardestein ging hengelen, antwoordde hij mij, dat hij er veel *op tegen* had, omdat het zoo regende.»

»Het is opmerkelijk,» zei de heer Bol, »welk een liefhebberij er bij onze landgenooten, zoo oud als **Op tegen**] jong, bestaat, om voorzetsels en voegwoorden zonder de minste noodzakelijkheid samen te koppelen. Wij hebben over *van af* en *als dat* reeds gehandeld, en *op tegen* is geen zier beter. Hoe men aan die dwaze spreekwijze gekomen is weet ik niet; ik onderstel, dat, aangezien men zeggen kan: »ik heb er iets *op* aan te merken,» en: »ik heb er iets *tegen* in te brengen,» men die twee uitdrukkingen heeft samengeklutst en de voorzetsels gedachteloos nevens elkander geplakt.»

»Deed men het misschien ook,» vroeg Eylar, »als dat in *meerdere* gevallen plaats heeft, met een *vaag* besef, dat men door die herhaling kracht aan de uitdrukking bijzette?»

»Help mij onthouden, Peter,» zei de heer Bol, »dat ik u zoo aanstonds over twee bokken onderhoude,

die je daar achter elkander geschoten hebt, zoo handig als hadtje een geweer met een dubbelen loop gehad. Wat de opmerking zelve betreft, die is zeer waarschijnlijk gegrond; doch wie bij het samenflansen van die twee voorzetsels kracht meende bij te zetten aan zijn woorden bedroog zich; immers het zijn geen voorzetsels van eenerlei beteekenis en het eene verzwakt het andere. Als men *op* iemand aanloopt, volgt daar nog niet uit, dat men *tegen* hem aanloopt, en als ik *tegen* een boom sta, sta ik niet *op* een boom. Wat er van zij, een van de twee voorzetsels is volstrekt overtollig; en dewijl de uitdrukking: »ik heb er iets (of »veel») *tegen*,” genoeg aanduidt wat men zeggen wil en volkomen verstaanbaar is, zoo kan men volstaan met zich daarvan te bedienen.”

»Met verlof, Dominee!” riep hier Prawley, die maar half in zijn schik was over de terechtwijzing, die hem was toegediend: »Dominee zeit, men plaatst geen twee voorzetsels nevens mekaar; maar men zeit toch wel *tegen op*.” — en hij zette een zegepralend gezicht, als wilde hij te kennen geven, dat tegen zijn aanmerking wel niets zou zijn in te brengen.

»Eilieve!” zei Dominee glimlachende, »geef ons eens een voorbeeld van hetgeen je daar beweert.”

»Wel!” hernam Prawley: »als ik zeg: »ik klim” of »ik spring er *tegen op*.”

»Ik moet u doen opmerken,” zei de heer Bol: »dat in die volzinnetjes *op* niet op zich zelf staat, maar een afgescheiden deel uitmaakt van het werkwoord *opklimmen* of *opspringen*, en dat *tegen* evenzeer bij er hoort, zoodat wij hier eigenlijk slechts met twee

woorden te doen hebben, het werkwoord *opklimmen* of *opspringen* en het bijwoord *daartegen*. Het spijt mij, Gus; maar, wel beschouwd, vallen hier allebei je voorzetsels in 't water."

Een algemeen gelach ontstond hier ten koste van Gus, die natuurlijk vrij zuinig keek. Maar iemand, die er inloopt, troost zich doorgaans nog al spoedig met de gedachte, dat een ander er ook zal inloopen: — wat wel niet heel mooi is, maar toch overeenkomstig de menschelijke natuur; en 't was ook het geval met onzen vriend Prawley.

»Ja, lacht maar," zei hij, zich de handen wrijvende: »zoo aanstonds zal ik mee lachen, want voor Peter is ook wat in 't zout geleid."

»Ja," zei Eylar, »ofschoon ik niet recht begrijp, waaraan ik mij eigenlijk heb schuldig gemaakt?"

»Dat zal ik u zeggen," zei de heer Bol: »in de eerste plaats hebje gesproken van »een *vaag* gevoel." Nu wil ik gaarne bekennen, dat dit maar een zeer **Vaag]** klein bokje was; want *vaag* voor *vague* is een basterdwoord, dat men even goed gerechtigd is te gebruiken als *pleizierig*, *delicieux*, *naïef* en honderd andere adjectieven, die wij aan 't Fransch ontleenen. Maar er is een punt van verschil tusschen deze laatste woorden en het woord *vaag*. Men zal zich van de woorden *pleizierig*, *delicieux*, enz. alleen in den gemeenzamen konversatietoon bedienen en dan laat men hen nagenoeg den klank behouden, dien zij in 't Fransch hebben: sprak men nu *vaag* ook uit, zoodat het omtrent als *vague* luidde, dan had ik er niets tegen; maar men heeft het ziju afkomst doen verloochenen

en als *vaag*, heel Hollandsch doen klinken, waardoor men geëindigd is, het voor een Hollandsch woord aan te zien en te bezigen in deftigen stijl, ja zelfs in verzen. Dit nu is verkeerd, te meer omdat wij in onze taal reeds een woord *vaag* bezitten; maar dat een zelfst. naamw. is, en geheel iets anders beteekent; n. l. *bloeitijd*. Men zegt b. v. »de eerste levens*vaag*» voor: »de eerste bloeitijd des levens.» Ook vindt men *vaag* bij sommige vroegere schrijvers voor »gladheid, effenheid,» gebezigd. Doch het Fransche *vague* is juist het tegenovergestelde van »effen»: 't is veeleer »golvend» en zoo beteekent *vague*, als substantief, dan ook »golf». Wij kunnen 't in onze taal niet beter uitdrukken dan met »ongewis» of met »onbestemd.» — Maar nu den anderen bok van Peter, hij zei namelijk »in *meerdere* gevallen, waar hij zich had kunnen bepalen met te zeggen »in *meer* gevallen.»

»Heden, Dominee?» vroeg Eylar verwonderd, »is *meerder* en *meer* dan niet het zelfde?»

»Niet volkomen,» antwoordde de heer Bol: »en ik acht mij dubbel verplicht, u over dit laatste woord opzettelijk te onderhouden, omdat er bijna geen is, **Meerder]** dat zoo gruwzaam misbruikt wordt. In de eerste plaats wordt, niet alleen in dagbladen, maar zelfs bij schrijvers van eenigen naam, *meerdere* in den zin gebezigd van »vele» of »verscheidene.» Zoo lezen wij: »er waren *meerdere* menschen in den schouwburg» voor »verscheidene menschen.» »De ziekte hield *meerdere* dagen aan;» »hij heeft *meerdere* soorten van wijn,» en *meer* (niet *meerder*) dergelijke uitdrukkingen. Dit nu is wanspraak en wederom een navolging van 't

Hoogduitsch, dat in dien zin *mehrere* zegt. Wie zijn stijl en taal zuiver wil houden, hoedt zich voor dergelijke germanismen; doch dit is nog niet genoeg. Ook het bezigen van *meerder* in de plaats van *meer* is te laken; want ieder van die woorden heeft een eigen beteekenis; en dat zal u en iedereen duidelijk zijn als ik u op hun afleiding wijs. *Meer* en *min* zoowel als *meerder* en *minder*, welke laatste woorden, om zoo te zeggen, zooveel als komparatieven van den komparatief zijn, zijn bijna letterlijk de Latijnsche woorden *major* (grooter) en *minor* (kleiner), en ze hebben dus oorspronkelijk geen andere beteekenis. Even als in het Latijn heeft het gebruik die woorden doen strekken om den betrekkelijken trap van *veel* en *weinig* aan te duiden. Maar, wanneer men ze als zoodanig aanwendt, zijn zij — en hier komt het op aan — altijd onverbuigbaar. Spreekt men b. v. van het betrekkelijk *getal* menschen, dat zich in de kerk bevond, dan zal men zeggen: »er waren *meer* (niet *meerdere*) menschen in de kerk dan verleden week;” wil men zeggen, dat men, b. v. bij een deeling van meubelen, niet gekregen heeft wat men hebben moest, dan zegt men: »ik heb *minder* (niet *mindere*) meubels ontvangen dan mij bij de deeling waren toegerekend.” Zoodra echter die woorden *meerder* of *minder* verbogen worden, hernemen zij hun oorspronkelijke beteekenis van *grooter* (hooger, machtiger, aanzienlijker) en *kleiner* (lager, zwakker, geringer). Wanneer men zegt: »speel geen haantje-de-voorste in 't gezelschap van lieden van *meerdere* jaren,” dan bedoelt men: »lieden van *hoogere* jaren.” — »Wees eerbiedig jegens uw *meer-*

deren, dat is »jegens hen, die in rang of stand *boven u verheven zijn;*» »uw *meerdere* wijsheid beslisse in deze zaak,» dat is, »uw *hoogere* wijsheid.» — »Er heerschte, nadat het vuur was aangestoken, een *meerdere* warmte in het vertrek,» dat is, »een *grootere* warmte.» — »Wees niet trotsch jegens uw *minderen*, d. i. »jegens hen, wier maatschappelijke betrekking lager is.» — Of, verander, in de zinsnede die ik zoo even bezigde, *minder* in *mindere*, en zeg: »ik heb »*mindere* meubels ontvangen, dan mij waren toegerekend,» wat zegje dan? niet, dat je minder meubels gekregen hebt, maar dat je meubels gekregen hebt *van minder waarde* of *hoedanigheid*, dus *geringer*, *slechter* meubels. Maar wat zonderling is, 't is altijd met *meerder* en nooit met *minder*, dat de fout begaan wordt.»

»Maar, Dominee,» zei Eylar, »ik zag laatst in papieren van mijn vader, die van de Kamer kwamen, lange kolommen met cijfers, en daar boven stond aan de eene zijde *meerder* en aan de andere *minder*. Daar is nu toch *meerder* geen fout, niet waar?»

»Ik wil niet zeggen, dat het bepaald fout is, *meerder* in den zin van *plus* te gebruiken,» antwoordde de heer Bol: »maar toch zou ik *meer* altijd verkiezen. In *meerder* geeft die herhaling van de *r* iets onaangenaams voor 't gehoor, dat men niet aantreft in *minder* en dat men kan vermijden door *meer* te schrijven. Dit is zoo waar, dat men van ouds, bij 't spreken, zich altijd bij voorkeur van *meer* bediend heeft, en dat je bij schrijvers van de zeventiende, ja zelfs van de achttiende eeuw naauwlijks eenig

voorbeeld van *meerder* in den zin van *plus* zult vinden. Het is stijve pedanterie, die dat woord *meerder* heeft vooropgezet, en dewijl je u beschaafde jonge lieden moet toonen en geen pedanten, raad ik u, al wat naar pedanterie zweemt, en dus ook dien onnoodigen staart achter *meer*, te verwijderen. — Maar nu *meer* dan genoeg over *meerder*: wat geeft de lijst verder aan de hand?"

»Verleden week," hervatte Wayland, na zijn lijstje te hebben nagezien, »was de Jonker van Steenvoorde bij ons en vertelde dat hij zijn rentmeester op oneerlijkheid betrapt had, maar dat hij *korte wetten* met hem gemaakt en hem onmiddellijk uit zijn dienst ontslagen had. Toen ik dat hoorde, dacht ik, ik moet Dominee eens vragen, wat die uitdrukking *korte wetten* eigenlijk zeggen wil, en of die wel gangbaar is. De Jonker heeft somtijds zulke rare gezegden."

»Wel!" viel hier Valteren in: »mij dunkt, dat gezegde was nog al natuurlijk. De Jonker stelt de *wet* op zijn landgoed, en, als zijn rentmeester hem niet voldoet, jaagt hij hem weg, en dat zonder complimenten, zoo spoedig mogelijk, in korten *tijd*."

»Niet onaardig uitgeleid," merkte de heer Bolaan: »en toch is de uitdrukking niet goed, of liever, zij is **Korte wetten**] niet de ware. *Wetten kort* te maken, wanneer dit niet aan de volledigheid schaadt noch aan de duidelijkheid, is ongetwijfeld zeer verstandig en een wenschelijke zaak; doch van de korthed of lengte der wetten kan eigenlijk geen sprake zijn bij gelegenheid dat men die uitdrukking bezigt. Men meent daar gewoonlijk mede: »spoedig, zonder omslag,

een eind aan een zaak maken." Het is dus hier de handeling, van wier korthed men spreekt, en voor 't woord *handeling* het woord *wetten* in de plaats te stellen heeft reden noch zin. Maar 't woord *wetten* behoort dan ook in het gezegde niet t' huis, en wie zich juist en naar eisch wil uitdrukken zegt niet: »*korte wetten*,» maar: »*korte metten* maken."

»*Metten!*» herhaalden de knapen, als uit eenen mond: »en wat wil dat zeggen, Dominee?»

»*Metten*,» hernam de heer Bol, in 't Fransch *matines*, dat afkomt van *matin*, beteekent oorspronkelijk »morgen-uren." Het was van ouds een kerkelijke bepaling, dat de geestelijken, zoo 's morgens als 's avonds, een uur of meer zouden besteden aan 't lezen van gebeden en 't zingen van gezangen; men noemde *metten* de uren, die daar 's morgens, en *vêpres*, bij ons *vesper*, de uren die er 's avonds aan besteed werden, en bij verloop van tijd gaf men aan die stichtelijke morgenoefening zelve den naam van *metten*, en zoo zeide men: *de metten* lezen, *de metten* luiden. Nu hing het natuurlijk af van den Abt, Prior of welken anderen titel hij voerde, die aan het hoofd van een gesticht stond, om die *metten* langer of korter te doen duren: ook natuurlijk zij, die de *metten* lazen, konden dit langzamer of radder doen. Van daar ontstond de uitdrukking: *korte metten* maken, voor: »zich spoedig van een zaak afmaken, er zich door heen slaan." Toen men hier te lande nog algemeen den Roomsch-Katholicken godsdienst beleed, werd, als van zelf spreekt, die uitdrukking algemeen verstaan; maar toen later de meerderheid der natie Protestantsch was geworden

en het woord *metten* bij die meerderheid zelden of nooit gebruikt werd, was het gevolg daarvan, dat het weldra ook niet meer werd verstaan, en zoo gebeurde met *metten* hetzelfde als met *muizenissen*: men wist niet wat het woord beteekende en zette het bekende woord *wetten* in de plaats. — Hetzelfde heeft men gedaan in een andere uitdrukking, insgelijks van *metten* herkomstig, namelijk: *iemand de metten lezen*; dat oorspronkelijk beteekende: »iemand stichtelijke onderwijzingen voorhouden,» en later: »iemand zijn plichten herinneren, iemand berispen.» Ook hier wordt **De wetten lezen**] meermalen, doch geheel verkeerdelijk, het woord *metten* in *wetten* veranderd. — Maar ik zie, dat de lijst van Herman is uitgeput: wat heeft Peter ons nu te vertellen?"

»Dominee,» zei Eylar, »ik hoorde gisteren Herman zeggen, hoe het *opvallend* was, dat het dit jaar zoo veel meer regende dan in de vorige jaren.»

»Zoo!» zei de heer Bol: en waarschijnlijk verdedigde hij die uitdrukking met aan te voeren, dat de regen *op* den grond *viel* en dus *opvallend* was. Anders is men meer gewoon te spreken van een regen, die *neêrvalt*."

»Maar, Dominee, waarom zou het woord niet goed zijn?" vroeg Wayland.

»Eenvoudig,» antwoordde de heer Bol, „omdat het, in den zin waarin het door u gebezigd werd, geen **Opvallend**] Hollandsch is. Ik ken in onze taal wel de zelfstandige naamwoorden *afval*, *inval*, *toeval*, *uitval*, *voorval*, en de daarvan afgeleide werkwoorden *afvallen*, *invallen*, *toevallen*, *uitvallen*, *voorvallen*, maar een zelfst.

naamw. *opval* ken ik niet, en evenmin een werkwoord *opvallen*, of een deelwoord *opvallend*."

»Maar het zou er toch *kunnen* zijn," zei Wayland.
 »Dominee zei nog onlangs tegen ons, dat het juist een voorrecht was, dat onze taal bezat, dat zij, om nieuwe woorden te smeden, niet bij de Grieken of Romeinen behoefde ter markt te gaan, zoo als de Franschen doen, maar, om zulks te doen, alleen uit haar eigen voorraad had te putten. Nu! Daar wij een voorzetsel *op* en een werkwoord *vallen* hebben, waarom zouden wij dan daaruit niet een substantief *opval* mogen maken?"

»Ik wil u dat recht niet betwisten," hernam de heer Bol, »mits je ons dan maar vertelt, wat dan dat woord *opval* zal moeten beteekenen."

»Ja, Dominee," zei Wayland eenigszins verlegen, »zie je... zoo veel als..."

»Ik begrijp," vervolgde Dominee, »dat je moeite zoudt hebben om daar een juiste verklaring van te geven, doch ik wil u gaarne op den weg helpen. *Afval* noemen wij 't geen *van* iets *valt*, *toeval*, 't geen *tot* of *bij* iets *valt*; dus zal *opval* moeten beduiden wat *op* iets *valt*. Maar dan vraag ik, of het nu een zoodanige beteekenis was, die je aan 't woord *opvallend* hechte, toen je dat buitengewoon regenachtig weêr zoo *opvallend* vondt."

»Ik meende er meê," antwoordde Wayland, »dat ik het zoo »opmerkelijk," zoo »in 't oog loopend" vond."

»Wel! als je dat meendet," zei de heer Bol, »dan had je geen nieuw woord behoeven te smeden, en u

kunnen behelpen met een van de uitdrukkingen, die wij in onze taal bezitten, en die het voordeel hebben, dat zij zeer duidelijk te kennen geven wat men bedoelt, wat volstrekt niet het geval is met *opvallend*. Trouwens, dit laatste is dan ook geen woord, dat door u of door een uwer landgenooten ter verrijking onzer taal is gesmeed; 't is het Hoogduitsch *auffallend*. En, als ik reeds meer heb gezegd, ofschoon ik niets heb tegen basterdwoorden in 't algemeen, zoo keur ik het gebruik daarvan af, wanneer wij 't geen zij uitdrukken even goed in onze eigen taal kunnen zeggen, met een woord te gebruiken, dat voor een iegelijk duidelijk en begrijpelijk is. *Opvallend* te bezigen in stede van *opmerkelijk* is even dwaas als van *patatten* te praten wanneer wij *aardappelen* kunnen zeggen. — Wat verder?"

»Gisteren," vervolgde Eylar, »was ik bij Denneman, met een boodschap van mijn moeder, om te hooren of hij ook nieuwe franje kon bezorgen voor de gordijnen van de eetzaal; hij zei, dat hij er geen *voorradij* had. Ik zou wel willen vragen, of dat een gangbaar woord was."

»Denneman heeft zeker gedacht, heel mooi te spreken," zei lachende de heer Bol, »door dat woord te **Voorradij**] bezigen, 't geen hij uit de eene of andere koe-rant-advertentie gestolen heeft; indien hij zich vergenoegd had met de taal te spreken, die hij van zijn moeder geleerd heeft, zou hij gezegd hebben: »ik heb er geen meer *voorhanden*."

»Maar, Dominee?" vroeg Wayland, »ik moet toch vragen, of dat wel hetzelfde is: ik zou denken, dat

voorhanden meer gezeid wordt van datgene, wat voor de hand ligt, zoodat men het terstond grijpen kan, en *voorradij* van den *voorraad* die zich in 't magazijn bevindt."

»Een zeer fijne onderscheiding," zei de heer Bol, »doch die ik, wat mij betreft, niet zoo volkomen toegeef. Ik geloof, dat wij bijna altijd datgene *voorhanden* kunnen noemen, wat niet ontbreekt, onverschillig of het zich voor de hand, dan wel in onze kelders of pakhuizen bevindt. Wat daarvan zij, het gebruik van 't woord *voorradij* is af te keuren, omdat het niet naar den aard onzer taal gevormd is. Wij kunnen wel van *daad*, *dadig* maken, als in *weldadig*, *misdadig*, *handdadig* enz.; maar een voorbeeld, dat men van *raad*, *radig* gemaakt heeft, is mij niet bekend. Het eenige bijwoord, zoo ver ik weet, dat van *raad* is gevormd, is *raadzaam*. *Voorradig* is wederom een Germanisme, en dewijl wij 't woord evenmin noodig hebben als *opvallend*, waar wij 't zoo even over hadden, zullen wij wel doen, het maar niet te gebruiken. Heb je nog meer?"

»Ja, Dominee," antwoordde Eylar, »toen laatst de freule van Sporkelbergh de bruid was en wij haar gingen *feliciteeren*..."

»Hoe zeg je?" vroeg de heer Bol.

»*Feliciteeren*."

»Zeg, als 't je blijft, *feliciteeren*; 't Fransche woord *feliciter* is afkomstig van 't Latijnsche *felicitas*, en **Filiciteeren**] dat weêr van *felix*, (gelukkig). Je hebt immers nog een neef, die Felix heet; zal je dien in *Felix* herdoopen? dan werd het misschien nog *Fylax*,

wat een naam is, dien men aan honden geeft. — Maar dit in 't voorbijgaan, je waart bij de bruid....”

»Ja,” vervolgde Eylar, »en toen kregen wij *ipokras* te drinken; maar Herman noemde 't *hippokras* en zei, dat het door Hippokrates was uitgevonden, den beroemden Griekschen geneesheer, en naar hem genoemd, en dat hij ook onlangs gelezen had, dat het woord met een h en twee p's gespeld moest worden.”

»'t Kan zijn,” zei de heer Bol, »ofschoon ik die spelling daarom nog niet goedkeur; immers het woord **Hippokras**] is hier te lande bij menschenheugenis altijd *iepokras* uitgesproken. Of het woord werkelijk in eenige betrekking staat tot den Griekschen geneesheer weet ik niet; wel, dat ik het nooit met eene dubbele p heb gespeld gezien, zelfs niet in het woordenboek van Kiliaen, een geleerde, die in de zestiende eeuw leefde. Wacht,” vervolgde de heer Bol, terwijl hij naar zijn boekekast liep en er een boek uithaalde, »ik herinner mij het woord hier ook gevonden te hebben. Ja wel! dit zijn de *Arnhemsche oudheden* van G. VAN HASSELT, en hier, deel II bladz. 22, haalt de verzamelaar een rekening aan van de stad Arnhem van 't jaar 1401, dat is al een mooie tijd geleden, waar wij lezen, dat Burgemeesters van Hamburg, die stad bezoekende, werden onthaald op »twee quart *Ypocras* uten apteken.” Welke spelling *Ypocras* weêr aan een gansch andere afleiding zou doen denken. Maar wat daarvan zij, men doet altijd wel, de spelling naar de oude en gewone uitspraak te regelen, ook al scheen, op etymologische gronden, een andere uitspraak verkieslijk. — Wat heb je meer?”

»Dominee,» hernam Eylar, »Roelof praat altijd van *omstandigheden*, waar zulks, naar mijn meening, niet te pas komt: »maak zoo veel *omstandigheden* niet; ik heb hem zonder veel *omstandigheden* gezeid, dat hij een uil was,» en zoo meer. Ik meen, dat dit niet goed gezeid is.»

»Wel!» zei Valteren, »*omstandigheden* is toch een goed woord, beter dan *komplimenten*, dunkt mij.»

»Volkomen waar,» zei de heer Bol, »alleen moet ik u doen opmerken, dat *omstandigheid* in 't Fransch niet **Omstandigheden**] beteekent *compliment*, maar *circonstance*, en dat, zoo iemand zei: *ne faites pas tant de circonstances*, of *je lui ai dit sans autres circonstances qu'il était un imbécile*, zoo iemand door al wie Fransch verstond zou worden uitgelachen. Wil je dus uitdrukken wat de Franschen met het woord *compliments* meenen, dan moet je zeggen »komplimenten» of »plichtplegingen,» of wel, wil je 't Fransche *cérémonie* vertalen, b. v. in: *je l'ai reçu sans cérémonie; trêve de cérémonies, s'il vous plaît*, dan vertalen wij het eerste met: »ik heb hem zonder *omslag* ontvangen,» en het tweede met: »geen verdere *plichtplegingen*, als 't u belieft.» Maar *omstandigheid* of *circonstance*, letterlijk, »'t geen (ergens) om heen staat,» kan nooit iets anders beteekenen, dan »al dat gene, 'twelk gebeurt of plaats heeft om, of met de persoon of de zaak waarvan gesproken wordt.» Zoo b. v., als iemand zijn fortuin verloren heeft, met ziekte of gebrek worstelt of smartelijke verliezen lijdt, dan zeggen wij van hem, dat hij zich in benaauwde, in kummervolle, in treurige *omstandigheden* bevindt. Als er een diefstal plaats heeft, bij

nacht, door meer dan een per soon, met geweld, inbraak, bedreigingen, gewapenderhand, enz. dan zijn die nacht, dat getal van personen, dat geweld, enz., de *omstandigheden*, waarmede de diefstal vergezeld ging. Doch ik behoef er niet verder over uit te weiden; jelui weet allen, en Roelof zoo goed als de rest, wat *omstandigheid* beteekent; maar als men dat weet, dan moet men het woord niet in de plaats schuiven van een ander, dat een geheel verschillende beteekenis heeft. Wat zou je wel zeggen, als ik b. v. vertelde, dat een weduwe zich, ten gevolge van den dood van haar man, in treurige *plichtplegingen* bevond, of als ik, van een diefstal sprekende, er bijvoegde, dat die onder bezwarenden *omslag* had plaats gehad? En toch zou ik hetzelfde doen als Roelof, wanneer hij spreekt van »*omstandigheden* maken,” en van »zonder *omstandigheden* iemand een uil te noemen.” Ik weet wel, dat men, Hoogduitsch sprekende, bij zulke gelegenheden 't woord *Umstände* bezigt, doch dat kan voor ons geen reden zijn om aan een woord een andere beteekenis te geven dan die 't bij ons heeft. Wij hebben beiden, de Duitschers en wij, het woord *hosen* of *hoos*; bij de Duitschers heet het »een broek” en bij ons een zeker natuurverschijnsel. Moeten wij nu 't woord *hoos* in denzelfden zin gebruiken als de Duitschers? dan zou ons immers niemand verstaan.”

»Dominee,” ging Eylar voort, toen het gelach, dat over dat verwisselen van een broek met een luchtverschijnsel een weinig bedaard was, »wij zijn 't niet eens, Herman en ik, hoe wij moeten te kennen geven, dat Ernst van Mathenes de vriend is van ons beiden,

Herman noemde hem »onze *wederkeerige* vriend,” en ik beweer, dat hij zeggen moest, »onze *wederzijdsche* vriend.””

»En ik verzeker u,” zeide de heer Bol, »dat je 't beiden mis hebt en dat je 't beter kunt uitdrukken, **Onze wederzijdsche vriend**] met te zeggen »onze *gemeenschappelijke*,” of, nog eenvoudiger, »ons *beider* vriend.” De beroemde Engelsche schrijver Dickens heeft een roman in 't licht gegeven onder den titel *our mutual friend*, en een bekwame vrouw, dat boek in 't Hollandsch vertalende, heeft den titel dan ook getrouw teruggegeven, door het te noemen »onze *wederzijdsche* vriend”; maar zij heeft er stellig niet aan gedacht, dat die titel in 't Engelsch niet juist was, waarschijnlijk ook niet geweten, dat Dickens over zijn onjuiste uitdrukking heel wat had moeten hooren van de Engelsche *critici*. Je ziet hieruit, hoe de knapste lieden ook wel eens een bok schieten, wat alweêr een groote vertroosting is voor u en mij.”

»Maar, Dominee,” vroeg Eylar, »waarom is »onze *wederzijdsche* vriend” niet goed?”

»Dat zal u duidelijk zijn,” antwoordde de heer Bol, »wanneer je bedenkt, dat *beiderzijds* niet anders beteekent dan »van beide zijden”. Zoo kunnen b. v. Herman en jij heel goed spreken van uwe *wederzijdsche* vriendschap, dat is, van de vriendschap, die van uwe zijde tot hem, en van zijne zijde tot u bestaat: zoo, van uw *wederzijdsche* famieljes, dat is, van uw famielje en van zijn famielje; van *wederzijdsche* vrienden, dat is van uw vrienden en van zijn vrienden; maar een vriend, of een zaak, die je *gemeenschappelijk* bezit, kan nooit *wederzijdsch* genoemd worden.

Stel, je huurt, Herman en jij, een stal, om dien te zamen te gebruiken, dan zulje dien niet noemen uw *wederzijdschen*, maar uw »*gemeenschappelijken* stal." En wanneer je allebei bij mij Latijn komt leeren, dan ben ik niet uw *wederzijdsche*, maar *gemeenschappelijke* of uw *beider* onderwijzer.

»Maar nu hebben wij voor van avond bokjes genoeg bereiden, en wij zullen degene, die er nog mochten overblijven, op stal zetten tot een volgende gelegenheid; ik zie, dat onze vriend Gus, zeker van de vermoeienissen van heden morgen, er al bij in slaap is gevallen, en dewijl ik onderstel, dat je allen wel verlangen zult, na zulk een drukken dag, wat uit te rusten, zullen wij het, vóór van avond, hier bij laten.»

VIJFDE SAMENKOMST.

»Dominee,” vroeg Gustaaf Prawley, toen het gezelschap weder vergaderd was, »hebje 't nieuwe jaarboekje al gezien, dat bij Gebr. Kraay is uitgekomen?”

»Neen,” antwoordde de heer Bol: »en daar moetje mij straks wat van vertellen; maar nu, en eer wij verder gaan, wenschte ik u eens te vragen, wat je eigenlijk onder het woord *jaarboekje* verstaat?”

»Wel, Dominee,” antwoordde Prawley, »zoo'n almanak met printen en verzen, die alle jaar uitkomt.”

»Alzoo sluit,” vervolgde de heer Bol, »naar uwe meening, het woord jaarboekje de beteekenis in zich **Jaarboekje]** van »een boekje, dat eens in 't jaar verschijnt?”

»Ik zou denken van ja, Dominee,” antwoordde Prawley.

»Je zoudt,” hernam Dominee, »dat gevoelen kunnen verdedigen met het woord *jaargeld*, dat zooveel zeggen wil als rente, die iemand jaarlijks wordt ver-

strekt, ook met *jaarday*, *jaarmarkt*, en *jaargetijde*, ('t laatste in de beteekenis van feest van een heilige), in zoo verre namelijk als een *jaardag*, een *jaarmarkt* en een *jaargetijde* maar eens in 't jaar terugkomen, en ik zou dan ook op zich zelf met het woord *jaarboekje* vrede hebben, al is het van moderne vinding, ware het niet, dat ik het om een andere reden moet afkeuren. Wij hebben van ouds in onze taal het woord *jaarboeken*; kan iemand mij ook zeggen, wat men daarmee verstaat?"

»Wil dat niet hetzelfde zeggen als 't Fransche *annales*?" vroeg Herman Wayland Flinck.

»Juist," antwoordde de heer Bol: »en men bezigt dat woord *annales* of *jaarboeken* zoo wel om »de gebeurtenissen zelve," als om »de achtereenvolgende vermelding daarvan" aan te duiden. Wanneer men van »de *jaarboeken* der menschheid (*les annales du genre humain*) gewaagt, dan bedoelt men daarmee de reeks van gebeurtenissen, die, sedert de wereld bestaat, zijn voorgevallen; spreekt men van »de *jaarboeken* van een land of van een stad," dan kan men daarmee bedoelen zoo wel wat in een land of stad heeft plaats gehad, als de geschreven kronijk, die 't verhaalt. Er kwam in de vorige eeuw hier te lande een werk uit, onder den titel van *Nederlandsche Jaarboeken*, 't welk zoo heette, omdat daarin al het merkwaardige werd opgeteekend, dat in de Nederlanden voorviel. 't Woord *jaarboeken* heeft dus in onze taal van ouds een geijkte beteekenis, nagenoeg gelijkstaande met die van *kronijk*, en ik acht het altijd afkeurenswaardig, aan een woord een anderen zin te geven,

dan dien, welken men gewoon is, er aan toe te kennen. Daarbij komt nog, dat het woord, zoo verre ik weet, noch in 't Hollandsch, noch in 't Fransch, als enkelvoud gebezigd wordt, om de zeer eenvoudige reden, dat het Latijnsche woord *annales*, waarvan *jaarboeken* de vertaling is, evenmin een enkelvoud bezit. En dat is ook natuurlijk; want in de zaak, die er door wordt uitgedrukt, namelijk een reeks van feiten, ligt het denkbeeld van een meervoud opgesloten. Bestaat er nu geen woord *jaarboek*, dan kan daar ook geen verkleinwoord *jaarboekje* van gemaakt worden; bestond er toch geen *appel*, dan kon ik nooit een *appeltje* met u te schillen hebben. Doch, aangenomen, het woord *jaarboeken* werd bij ons gebezigd, even als *annuaire* bij de Franschen, voor »kronijk,” dan zou *jaarboekje* een »kronijkje” beteekenen, d. i. een verkorte kronijk” of »een kronijk, in klein formaat.” Maar er het denkbeeld aan te willen hechten van »een jaarlijks nitkomende verzameling van gedichtjes en prozastukken, opgeluisterd met plaatjes,” is, in mijn oog althans, niet anders dan een verkrachten van de oorspronkelijke beteekenis van 't woord.”

»Maar, Dominee,” vroeg Prawley: »hoe moet men het ding dan noemen?”

»Wel,” antwoordde de heer Bol: »noem het, zoo als men het van ouds noemde, een »pracht-almanak.”

»Maar als er dan geen almanak in is,” merkte Eylar aan: »dan is het, dunkt mij, een ongerijmdheid, er dien naam aan te geven.”

»Dat schijnt wel zoo,” zeide de heer Bol: »maar toch is het zeer gewoon, een zaak te blijven bestem-

pelen met den naam, dien zij oorspronkelijk gehad heeft, ook al is de naamsreden lang vervallen. Zoo noemen wij het kleedingstuk, dat wij om den hals dragen, nog altijd een *das*, al wordt het sedert lang niet meer van dassewel gemaakt; zoo praten wij nog altijd van de *kermis*, ofschoon het denkbeeld van een *kerk-mis* daarbij geheel verdwenen is, en de zaak ons alles, behalve godsdienstige plechtigheden, voor den geest roept. Reeds van ouds is men gewoon geweest, aan de almanakken, die men rondventte, eenige versjes en prentjes toe te voegen om er beter aftrek aan te bezorgen. Langzamerhand is men begonnen te wedijveren om die almanakken sierlijker van vorm en belangrijker van inhoud te maken, tot op 't laatst de almanak zelf, de kalender, niet meer dan een onbeduidend gedeelte van die boekjes werd, en bij sommige daarvan geheel werd weggelaten. Doch daaruit volgt niet, dat de naam, waaronder die geheele soort van werkjes werd aangeduid, behoefde te vervallen; dat toch die naam reeds sedert lang niet meer in zijn letterlijke beteekenis werd opgevat, blijkt o. a. uit de titels van »*almanak* voor 't schoone en goede, *almanak* voor verstand en hart, *Muzen-almanak*, *almanak* voor blijgeestigen”, enz., in alle welke, bij 't woord *almanak*, zeker niet aan een »kalender” gedacht werd, maar eenvoudig aan een »bundeltje”, waarvan de inhoud door de bijgevoegde benaming werd aangeduid.”

»Is 't een almanak met portret, Gus?” vroeg hier Roelof van Valteren. Ofschoon hij zijn vraag half fluisterend deed, ontging die echter niet aan 't oor van Dominee Bol.

»Jongenlief,» zei deze, »wat praatje daar mooi in advertentie-stijl: een almanak *met portret*: een huis **Met portret**, enz.] *met stal*: een boek *met plaat*: zie daar uitdrukkingen, die ik dagelijks in de koeranten ontmoet en die ik bovendien herhaaldelijk hoor bezigen. Wat zou je intusschen zeggen, indien ik je vertelde, dat ik een man *met bochel* had ontmoet, of wel dat Gus een wang *met klier* heeft, of dat ik freule Emma *met parasol* had zien uitgaan. Jelui zoudt mij uitlachen, en te recht; maar zoo bij de zelfstandige naamwoorden, die ik daar in de laatste plaats genoemd heb, het voorzetsel onmisbaar is, met welk recht kan men het dan weglaten voor de naamwoorden, die ik vroeger noemde?»

»Misschien wel wordt dat uit zuinigheid gedaan,» merkte lachende Eylar aan.

»Ik wijt het aan een andere oorzaak,» hernam de heer Bol: »men laat het lidwoord weg bij meervouden, en zoo zegt men zeer goed: »een boek *met platen*,» of »*met* gegraveerden titel en vinjet; een huis *met stal* en tuin, een fabriek *met* toebehooren; de soldaten kwamen *met* geweer en randsel; hij lijdt pijn *aan* neus en oor.» Doch door de gewoonte van het lidwoord, overeenkomstig ons taalgebruik, voor twee woorden of voor meer woorden weg te laten, is men er van lieverlede toe gekomen, zulks ook te doen, waar slechts één voorwerp genoemd werd, en dat was met ons taaleigen strijdig en geheel verkeerd. Maar ik zie, dat Herman zijn lijstje voor den dag heeft gehaald, en ik ben verlangend te weten, op welke bokjes hij ons vergasten zal.»

»Och, Dominee!» zei Wayland: »ik heb niet veel

bijzonders, en het eerste geldt een vraag. Onlangs, toen neef Willem bij ons logeerde, vertelde hij, dat jufvrouw Adeline Tronck als goevernante naar de Oost ging, en zei er bij, dat zij dat met *onwil* deed. Toen lachte mijn moeder, en zei, dat haar zulks verwonderde; want dat zij het toch uit vrijen wil deed, en niemand er haar toe noodzaakte. — »Dat 's wel mogelijk,” zei neef Willem: »maar zij heeft er toch het land aan.” — Nu wilde ik aan Dominee vragen, of neef Willem werkelijk een ander woord dan dat van *onwil* had moeten gebruiken?”

»Alles,” antwoordde de heer Bol, »hangt af van de vraag, wat hij precies had willen zeggen. *Onwil* op zich zelf is een zeer goed woord; doch 't moet in zijn ware beteekenis gebezigd worden, en niet voor een woord, dat een andere of althans een gewijzigde beteekenis heeft. Ik wil eens stellen, jelui hebt ieder **Onwil voor tegenzin]** een stuiver op zak. Nu komt er een vrouw aan, die een koek te koop heeft van twintig centen. Drie van jelui zouden graag van den koek smullen en zijn bereid er elk zijn stuiver voor te geven; gaf de vierde nu ook zijn stuiver, dan waren zij klaar. Doch deze heeft geen trek in koek en weigert er zijn geld voor af te staan; — nu zulje je volkomen goed uitdrukken, wanneer je zegt, dat je door diens *onwil* belet zijt, den koek te koopen. Maar stelt, de vierde liet zich bepraten, en gaf zijn stuiver, ofschoon hij dien eigenlijk liever gehouden had om hem tot iets anders te besteeden, dan zou men van hem kunnen zeggen, niet dat hij het met *onwil*, maar dat hij het met *wéérzin* of *tegenzin* deed. *Onwil*, dit behoe

ik u niet te zeggen, is het tegenovergestelde van *wil*, en behoort dan alleen gebezigd te worden als de *wil* afwezig is; het bezigen, gelijk velen, zoo in 't gesprek als vooral in geschriften, herhaaldelijk doen van 't woord *onwil*, waar *wêérzin* of *tegenzin* bedoeld wordt, is glad verkeerd. *Tegenzin* toch kan zeer goed bestaan, zonder dat er *onwil* plaats heeft. Toen Roelof onlangs de koorts had, en dat leelijke drankje slikken moest, deed hij het met grooten *tegenzin*; maar hij deed het toch zeer getrouw: hij *wilde* het drankje nemen omdat hij *wilde* beter worden en van de koorts bevrijd blijven: hier was dus zijnerzijds volstrekt geen sprake van *onwil*. Evenzoo zal Gustaaf zich heugen welken *wêérzin* hij had in de algebra. Maar, al zette hij een zuur gezicht, telkens wanneer de les begon, hij toonde zich toch, dit moet ik tot zijn lof zeggen, *gewillig* er aan deel te nemen; omdat hij verstandig genoeg was, in te zien, dat het leeren van de algebra hem van onmisbaar nut moet zijn. Ook daar dus bestond van zijn kant geen *onwil*, maar *tegenzin*. Even zoo, Herman, zal het vermoedelijk gelegen zijn geweest met die juffrouw, waar je neef van sprak: zij ging uit *vrijen wil* naar de Oost, en kon dus, gelijk uw moeder zeer te recht aanmerkte, niet gezegd worden, het met *onwil* te doen; maar dat belette niet, dat zij 't alles behalve plezierig vond en het dus *met tegenzin* deed. Wat heb je meer?"

»Dominee,» vervolgde Wayland, »onlangs zei Peter, dat hij met ik weet niet welk gezegde geen *nevenbedoeling* had. Ik wou wel weten, of het woord goed is: ik vraag het daarom, omdat ik het op de woor-

denlijst van de heeren De Vries en Te Winkel niet gevonden heb."

»Die gevolgtrekking op zich zelve zou wat heel sterk zijn," zei de heer Bol: »het zou toch zeer mogelijk zijn, dat op die lijst een enkel woord aan de aandacht van de verzamelaars ware ontsnapt; doch in *dit* geval durf ik zeggen, dat zij er met opzet geen plaats aan hebben gegund, omdat zij het geen Hollandsch achten; en dat ben ik volkomen met hen eens."

»Maar, waarom is 't niet goed, Dominee?" vroeg Eylar.

»Wel! dat spreekt van zelf," viel Valteren in: »'t voorzetsel is immers *nevens* en geen *neven*."

»Die reden gaat ook alweêr niet volkomen op," zei de heer Bol: »immers, men zei vroeger zoo wel *neven* als *nevens*, *trouwen* als *trouwens*, en zoo meer: en de dichters vooral maakten nooit eenige komplimenten om, als 't zoo in 't rijm te pas kwam, *daar-neven* te schrijven; ook hebben wij het woord *nevenman*, dat van ouds in gebruik is, en zeer goed een plaats in gezegde woordenlijst had verdiend."

»Maar," vroeg Eylar, »als *nevenman* goed is, waarom zou *nevenbedoeling* dan niet deugen?"

»Omdat," antwoordde de heer Bol, »'t voorzetsel een bepaalde beteekenis heeft, die in 't eene woord **Neven]** te pas komt en in 't andere niet. Met het woord *nevenman*, dat zelden anders dan bij wapenoefeningen wordt gebezigd, duidt men de persoon aan, die *nevens* of »naast" een ander in 't gelid staat; zoo zegt men: »richt u op uw *nevenman*, volg uw

nevenman," enz. Hadden wij nu te maken met een reeks bedoelingen, naast elkander geschaard, dan zouden wij even goed kunnen praten van een *nevenbedoeling*; doch zij, die zoo spreken, willen er iets anders meê te kennen geven, namelijk: »een bijkomstige bedoeling, een bedoeling, waar men niet voor uitkomt." Even zoo hoor ik dikwijls spreken van een *nevenzaak*, waar men bedoelt: »een zaak, die maar bijkomstig of van ondergeschikten aard is," van *nevengebouwen*, voor »onderhoorige gebouwen, gebouwen van minder omvang of belang," — en dan weet ik niet, waarom men zich niet liever bedient van de woorden *bijbedoeling*, *bijzaak*, *bijgebouwen*, die zuiver van taal, en van ouds in gebruik zijn, volkomen uitdrukken wat men zeggen wil, en nog bovendien het voordeel hebben, korter te zijn. Zou het u niet machtig gek in de ooren klinken, Peter, indien iemand u vertelde, dat hij een redevoering van uw oom Louis in 't *nevenblad* gelezen had, of u sprak van een advertentie in 't *nevenvoegsel* van de koerant? En toch, die woorden voor *bijblad* en *bijvoegsel* te gebruiken zou geen zier minder wettig zijn dan 't gebruik van *nevenzaak* of *nevenbedoeling*. Als ik u een raad schuldig ben, laat dan die heele nevenfamielje gerust waaien, en bezig *nevens* of *neven*, 't zij op zich zelf, 't zei in samenstelling, nooit anders, dan waar het de betekenis van *naast* heeft; maar altijd *bij*, waar sprake is van een zaak of voorwerp, dat bij iets anders behoort of er aan ondergeschikt is. — En nu, tot iets anders."

»Dominee," vervolgde Wayland, »toen onlangs de plaats van mevrouw van Druten verkocht werd voor

veertig duizend gulden, zei Roelof, dat dit voor zoo'n kleinen lap gronds en zoo'n bouwvallig huis, al een *beduidende* som was. Ik meen, dat hij had moeten zeggen, »een som van belang" of zoo iets."

»'t Is goed, dat je er bijvoegt *of zoo iets,*" zei lachende de heer Bol, »doch in zooverre heb je gelijk, **Beduidend]** dat, wanneer men spreekt van een *beduidende som*, men een uitdrukking bezigt, die, wel beschouwd, niets *beduidt*. Ik geloof, dat Roelof dit zelf zal gevoelen, wanneer hij maar eens goed over de *beduidenis* van het woord *beduidend* nadenkt; hij zal dan tot de slotsom komen, dat het, op zich zelf staande, geen kracht ter wereld heeft en die alleen door een bijvoeging verkrijgen kan. Wanneer ik zeg: *een reizende man*, dan is het even als zeide ik: »een man, die *reist,*" zeg ik: *een rookende kachel*, dan kan ik dat omzetten met: »een kachel die *rookt,*" en zoowel in 't een als in 't ander geval blijft de uitdrukking verstaanbaar. Maar zoo ik nu, op gelijke wijze, de woorden *een beduidende som* omzette met: »een som die *beduidt,*" dan zou, geloof ik, mij niemand verstaan: en zoodra »een som, die *beduidt,*" onverstaanbaar is, moet *een beduidende som* het even zeer zijn. Niemand zal uitdrukkingen bezigen, als: *een begrijpende leerling, een verstaande toehoorder, een bespeurende jager, een vermoedende haas;* maar men zal er altijd een woord bijvoegen, dat te kennen geeft *wat er begrepen, verstaan, bespeurd* of *vermoed* wordt, en zoo zal men b. v. zeggen: »een slecht *begrijpende leerling, een ten halve verstaande toehoorder, een onraad bespeurende jager, een kwaad vermoedende haas.* Evenzoo is 't met *beduidend;*

er moet altijd iets bijgevoegd worden, dat aan dat *beduiden* een bepaalde beteekenis geeft, en zoo behoort men te spreken van een *onbeduidende*, *niets beduidende*, *weinig beduidende*, *veel beduidende* som, doch nimmer 't woord op zich zelf bezigen. Maar om nu, in plaats van een *beduidende som*, te zeggen een *som van belang* **Van belang**] is niets anders dan een onzuiver gezegde te willen verbeteren met een ander, dat evenmin deugt; want, behalve dat de uitdrukking *van belang* plat en triviaal klinkt, mist zij evenzeer op zich zelve alle beteekenis, en zou men er altijd bij moeten vragen: »van hoeveel belang? — Van weinig, van veel, van geen belang?» Heb je niets meer, Herman? dan geef ik het woord aan Peter.”

»Dominee,” zei Eylar, »ik heb eigenlijk niets anders dan een fout, zoo 't al een fout is, die ik zelf zou begaan hebben. Laatst, dat er een boodschap naar de boerderij gedaan moest worden, waar groote haast bij was, vroeg mijn vader, of ik er iets tegen had, dat Grades op mijn ezel zitten ging om er heen te rijden. »Och!” zei ik, »laat het beest er *mijnentwege* heengaan.”

»Met welke boodschap,” vroeg oom Louis, die juist bij ons was. »Wel!” zei ik, »met de boodschap, die Papa aan Grades geven zal.” »O! zoo!” zei oom, terwijl hij lachte: »ik dacht dat de ezel ook nog *van uwentwege* zijn compliment aan den ezel van de boerin moest maken.” Ik had oom willen vragen, waarin mijn uitdrukking fout was; doch toen kwam de knecht juist binnen, en toen Grades, en toen moest ik meêgaan om hem te zien opstijgen en hem de noodige

aanbevelingen te geven, en toen ik weêr t'huis kwam was oom vertrokken. Mijn moeder wist ook niet, wat oom bedoeld had; en, dacht ik, ik zal 't aan Dominee vragen, die zal mij wel zeggen wat er van is."

»Met genoegen," zei de heer Bol, »uw oom had **Mijnentwege**] met zijn vraag volkomen recht: als je zeidet, dat de ezel *uwentwege* naar de boerderij ging, dan lag daarin opgesloten, dat hij er ten uwen behoefte, op uw last, of in uw naam, iets verrichten ging."

»Maar dat bedoelde ik niet," hernam Eylar, »ik wilde eenvoudig zeggen, dat hij, »zoo verre mij betrof," wel gaan kon, dat ik het wel lijden mocht, dat hij ging."

»Wat je *wildet* zeggen is een andere vraag," zei de heer Bol, »maar hier is de vraag, wat je zeidet, en nu heeft *mijnentwege* volstrekt de beteekenis niet, die er door u, en, laat ik er bijvoegen, door vele haastige vertalers van romans en tooneelstukken aan gehecht wordt. *Mijnentwege*, of, beter nog, *van mijnentwege* is: »van wege mij," *de ma part*, even als *van 's Konings wege*, »van wege den Koning," *de la part du roi*. Als ik de meid stuur naar den bakker om kadetjes te halen, dan gaat zij daar heen *van mijnentwege*. Wanneer de Koning een gezant aan een vreemde Mogendheid stuurt, dan gaat die daar heen *van zijnentwege*, en toen vroeger de Staten er een uitzonden, ging die *van hunnentwege*. Al die uitdrukkingen zijn zuiver en verstaanbaar Hollandsch; maar zoo 't Fransche *de ma part*, *de sa part*, *de leur part* er volkomen goed meê vertaald wordt, wij kunnen ze niet aanwen-

den om er ook 't Fransche *pour ma part*, enz. meê terug te geven. Om *dat* te doen bedienen wij ons van een andere uitdrukking, en zeggen wij, al naar dat de zaak het vordert: »wat mij betreft, voor zoo-veel mij aangaat,” of, in 't gemeenzaam gesprek, ook wel: »voor mijn *part*.” — Heb je nog iets?”

»Ja, Dominee,” antwoordde Eylar, »ik wenschte te weten of men moet zeggen *te mijner* of *ter mijner beschikking*. Ik beweer het eerste en Gus het laatste.”

»Dan heeft Gus ongelijk,” zei de heer Bol.

»Heden, Dominee!” riep Prawley: »men zegt toch *ter beschikking*, en niet *te beschikking* van iemand.”

»Zeer waar; maar weet je nu ook,” vroeg Dominee, »wat *ter* beteekent?”

»Wel!” antwoordde Prawley, »ik geloof *tot de*.”

»Juist! en ook *tot een*; maar diensvolgens zou, wel beschouwd, de door u verdedigde zegswijze *ter mijner Ter mijner, ter uwer*, enz.] *beschikking* beteekenen: *tot de mijne*, of *tot eene mijne beschikking*, en dat zal je toch toestemmen, dat geen gangbare taal is.”

»Neen, dat 's waar ook, Dominee,” zei Prawley.

»Het is,” vervolgde de heer Bol, »een bijna algemeene fout bij sprekers en schrijvers, de *n* of *r* achter te plakken, ook daar, waar een bezittelijk voornaamwoord 't naamwoord voorafgaat. Dat men *ten eeuwigen dage*, *ten verren tocht*, *ter vrolijke samenkomst*, *ter zelfde stede* zegt, is zeer goed en overeenkomstig de gezonde spraakleer; want in al die uitdrukkingen kunnen *ten* en *ter* met *tot den* en *tot de*, of met *tot een* verwisseld worden zonder dat het oor beleedigd wordt; maar *ten mijnen behoefte*, *ten zijnen voordeele*, enz. is

even verkeerd, als, in het zoo even aangehaalde voorbeeld, *ter zelfder stede* zijn zou. Immers, het is niet *tot de zelfder*, maar *tot de zelfde stede*. Waar echter de fout eenigszins verschoonbaar geacht kan worden, is, waar het woordje *te* voor *uwer* of *onzer* staat, en ofschoon men zeer goed, ja beter zegt *te uwer verjaring*, *te onzen gevalle*, voegt men, ter vermindering van wat men een *hiatus* noemt, het tegen elkaar horten namelijk van twee klinkers, in die gevallen wel eens een *n* of *r* achter te en zegt *ter uwer verjaring*, *ten onzen gevalle*. Uit die gewoonte is vermoedelijk het misverstand, althans het misbruik voortgesproten van dat aanwenden der *n* of *r*, waar zij volstrekt niet te pas kwamen en de welluidendheid ze niet vorderde. En nu, Roelof, wat heb je voor ons?"

Valteren, die al een poosje wat zuinig gekeken had, kreeg op die vraag een kleur tot achter de ooren toe, zag voor zich en antwoordde toen, half stamelende: »om je de waarheid te zeggen, Dominee, ik heb mijn lijstje te huis laten liggen."»

»He! en ik heb er je nog aan herinnerd," viel Prawley in.

»Wel!" hernam de heer Bol, met een goedgehartigen glimlach: »ik vind het zeer loffelijk van Roelof, dat hij voor zijn verzuim uitkomt; te meer, daar het heel goed had kunnen gebeuren, dat hij geen bokken gehoord had, en er dus ook geene had kunnen opteekenen; en er is te minder aan zijn verzuim verbeurd, daar Gustaaf mij toch, door zijn uitval, de gelegenheid verschaft, een woordje over de uitdrukking, die hij gebezigd heeft, te spreken. — Men zegt en schrijft

Iemand aan iets herinneren] dagelijks — en dat maakt de fout voor hem zeer verschoonbaar — *iemand aan iets herinneren*, en men behoorde te zeggen; *iemand iets*, of *iets aan iemand herinneren*. Immers *herinneren* wil juist het zelfde zeggen als »te binnen brengen, in 't geheugen terug roepen, helpen onthouden,” en nu zou geen onder u toch zeggen: »ik heb hem *aan* het meëbrengen van het lijstje *te binnen gebracht*,” wat klinkklare wartaal zou wezen; hij zou natuurlijk zeggen: »ik heb *hem* het meëbrengen, enz. *te binnen gebracht*.” Om u de zaak nog duidelijker te maken, wil ik u maar vragen, of een uwer ooit zeggen zou: ik herinner mij *aan* een voorval.” Immers neen? je zult allen zeggen: »ik *herinner* mij een voorval.” — Men zegt dan ook verkeerdelijk: »de *herinnering aan* vroegere jaren, de *herinnering aan* genoten weldaden;” men moet zeggen: »de *herinnering van* vroegere jaren, *van* genoten weldaden.” — »Maar, van herinneren gesproken, herinnert zich Roelof geen enkel woord, dat op zijn lijstje stond?”

»Ja,” antwoordde Valteren, »een daarvan schiet mij juist te binnen: Herman zei onlangs, dat hij het *van* zijn plicht geoordeeld had, een bezoek bij de Sporkelberghes af te leggen; was dat *van* hier niet te veel?”

»Ongetwijfeld,” antwoordde de heer Bol; »'t is een **Van zijn plicht oordeelen]** gallicisme, dat afkeuring verdient, een letterlijke vertaling van *j'ai cru de mon devoir*, en ik *reken* het *mijn plicht*, u daar tegen te waarschuwen. Men moet zeggen: »ik heb het plicht geacht,” of: »ik heb het gerekend, mijn plicht te zijn.” In 't Fransch heeft dat *de* waarschijnlijk zijn oorsprong

daarvan, dat men nog een woordje in den volzin onderstelt en meent men b. v.: *j'ai cru* partie de *mon devoir*, of *j'ai cru* preuve de *mon devoir*; maar bij ons zijn dergelijke uitlatingen niet altijd gewettigd, en als wij spreken willen van »een staaltje, een bewijs van onzen plicht,” dan kunnen wij die woorden *staaltje*, *bewijs* of dergelijke zoo maar niet wegmoffelen. — Maar kom aan! helpt je geheugen u nog verder?”

»Ja wel, Dominee,” antwoordde Valteren: »mag men zeggen *form*, zoo als Peter altijd doet, of moet het *vorm* wezen?”

»Ik heb,” zei de heer Bol, in de laatste jaren, ook door schrijvers, die zich verbeelden nog al eenig gezag in de taal te bezitten, het woord *form* zien **Form**] bruiken, en dan nog wel vrouwelijk, even als in 't Fransch. Daarin zou op zich zelf geen kwaad gelegen zijn, voor zoo verre het namelijk geoorloofd is, zich van bastaardwoorden te bedienen; doch wanneer men zulks doet, dan is 't gewoonlijk, om dat men in 't Hollandsch geen woord weet, dat de bedoeling zoo juist uitdrukt; en ook zal er niemand over vallen, wanneer 't uitheemsche woord heel anders luidt dan het onze, en men b. v. *plezier* voor *vermaak*, *finantiën* voor *geldmiddelen* zegt; maar welke noodzakelijkheid, of liever, welke aardigheid kan er bestaan in 't overnemen van een woord, dat van het woord, dat wij hebben, niet, of bijna niet verschilt? Waarom moet ons echt Hollandsche *form*, waarvan 't werkwoord *vormen* en de naamwoorden *eenvormig*, *gelijkvormig*, *eenvormigheid*, enz. zijn afgeleid, allen met een *v*, verdrongen worden door het Fransche *form*?

Ik weet, dat er menschen zijn, en ook knapen," — hier keek Dominee met een schalkschen lach naar Eylar, — die in 't spreken altijd met *f* en *v* en *w* in de war zijn en van *frees* en *vaarheid* voor *vrees* en *waarheid* spreken; doch zoo men aan de zulken vergeeft wat een gebrek in de uitspraak is, die fout te begaan wanneer men schrijft is erger, en, in mijn oog, niet zoo licht te vergeven. — Maar wat heeft Gustaaf nu?"

» Niet veel, Dominee, maar één woord," antwoordde deze. » Herman is, als je weet, altijd geweldig zwierig in zijn uitdrukkingen: laatst, toen wij op de hoogte achter Hardestein waren en naar Blakeren keken, dat zoo mooi door de zon beschenen werd, zei hij, dat het zoo *vriendelijk* gelegen was. Ik vroeg hem, hoe dat woord *vriendelijk* hier te pas kwam, en hij wist het mij niet te zeggen."

» Wel wis en waarachtig wist ik dat!" riep Wayland, heel verbolgen: » ik heb je gezeid, dat *vriendelijk* zooveel als » aangenaam" beteekende, en dat men het in dien zin heel dikwijls gebruikt!"

» Dat ik het in dien zin heb hooren en zien bezi-
Vriendelijk] gen," zei de heer Bol, » is volkomen waar; doch de vraag is, of een *vriendelijk dorpje* of een *vriendelijk gelegen dorpje*, wel uitdrukkingen zijn, die den toets kunnen doorstaan. *Vriendelijk* wil zeggen: » van nature genegen om *riendschap* te bewijzen", en zoo spreekt men zeer goed van » een *vriendelijk* mensch, een *vriendelijk kind*, een *vriendelijken hond*." Maar bij *riendschap*, zoowel als bij *vriendelijkheid*, wordt steeds gedacht aan een *persoon*, of bij uitzondering ook aan een *dier*;

omdat men alleen van een levend wezen vriendschap of vriendelijkheid verwachten kan. Te zeggen, dat een *dorp* of een *ligging vriendelijk* zijn, is dus aan een onbezield voorwerp een hoedanigheid toekennen, die alleen aan levende wezens eigen kan zijn."

»Maar, Dominee," merkte Wayland aan, »dat doet men immers wel meer; wij zeggen toch heel goed: *een sprekende gelijkenis, een schreeuwende kleur*; en... heb ik Dominee zelve niet in een preëk hooren spreken van een *uitzicht*, dat ons *toelachte* — dat zijn toch ook allemaal levenlooze dingen, die niet kunnen spreken, *schreeuwen* of *lachen*."

»Heel waar," zei de heer Bol: »en ik erken gaarne, dat ik mij zoo even te stellig of te algemeen heb uitgedrukt. Niet alleen de dichter, maar ieder van ons bezigt dagelijks van die zoogenaamde figuurlijke uitdrukkingen, waarbij men een onbezield voorwerp als een persoon voorstelt; en daar heb ik ook niets tegen; integendeel acht ik dit zeer aanbevelingswaardig, want door leven en bezieling aan onbezielde voorwerpen te geven, geeft men met een leven en bezieling aan zijn taal. Maar daarbij moet steeds in acht genomen worden, dat de uitdrukking, waarvan men zich bedient, eigenaardig zij en een gezond denkbeeld bevatte. Zoo b. v. zeg ik zeer goed: *een lachend dorpje*, om dat, al kan een *dorp* niet *lachen*, men het zich niet te min kan voorstellen als een persoon, die ons toelacht. Zoo zou men zelfs, om weër op het woord *vriendelijk* terug te komen, kunnen spreken van een *dorp*, dat ons *vriendelijk ontving*; want dan zou daarmee zooveel te kennen gegeven worden, als dat wij in dat dorp een vrien-

delijk onthaal hadden genoten; — maar in de woorden, door u tegen Peter gebezigd, lag geen dergelijke bedoeling opgesloten: je spraakt van een *vriendelijke ligging*, en nu zie ik niet in, hoe je met de sterkste verbeeldingskracht u ooit zult kunnen voorstellen van een *ligging* eenige *vriendelijkheid* of *vriendschap* te genieten.”

»Neen, Dominee,” zei Wayland, die zelf moest lachen om de voorstelling: »ik bedoelde er ook alleen mede: een *bevallige*, een *aangename ligging*.”

»Juist,” hernam de heer Bol, »en dat bedoelen doorgaans ook zij, die van een *vriendelijk dorpje* praten; maar dewijl nu *vriendelijk* volstrekt niet synoniem is met *bevallig* of *aangenaam*, zoo raad ik u, een uitdrukking te vermijden, die, behalve dat zij oneigenaardig is, bovendien, of wel juist daarom, iets gemaakts, iets *geaffekteerds* heeft. Niemand spreekt of schrijft ooit goed, dan die het natuurlijk en duidelijk doet.”

»Hê! daar rijmt Dominee,” zei Prawley.

»Dat was onwillekeurig,” zei Dominee, »en 't is alles behalve cierlijk, zulks te doen als men spreekt of in proza schrijft. Konnen wij er nu maar maat in brengen, dan zou 't voorschrift beter klinken en gemakkelijker onthouden worden.”

»Maar mij dunkt, er was maat genoeg in, zei Eylar.

»Ja wel; maar 't eerste gedeelte van het rijmpje was in een andere maat dan het tweede,” hernam Dominee: »wacht! als wij eens zeiden:

Geen mensch, hoe geleerd, schrijft of spreekt er ooit goed,
Dan die het natuurlijk en duidelijk doet.

»Nu is dat *er* in den eersten regel wel een stoplap, die bij de hedendaagsche dichters niet meer, doch vroeger zeer in de mode was, maar die toch niet van bevalligheid ontbloomt is en juist strekken kan om aan het rijmpje iets antiëks en eerwaardigs te geven: het voorschrift bovendien is niet nieuw, maar is ten allen tijde waar geweest, en dewijl ik toch al over de zestig ben, kunje altijd vertellen, dat het een rijmpje is van een *ouden* schrijver.»

»Ja, maar niet van een *oud* schrijver,» merkte Wayland aan.

»Een zeer juiste onderscheiding,» zei Dominee, »en ik had uw opmerking kunnen voorkomen, indien ik gezeid had: het rijmpje *eens ouden* schrijvers. — Doch van wie het rijmpje komt is onverschillig, als de les, die er in vervat is, slechts goed begrepen en behoorlijk wordt in acht genomen. Ik moet u heden avond mededeelen, dat ik Hardestein voor eenigen tijd verlaten ga wegens bezigheden, die mij elders roepen, en wij alzoo onze bijeenkomsten vooreerst moeten staken, zonder dat wij weten of er later gelegenheid zal zijn om die te hervatten. Intusschen vertrouw ik, dat onze gedachte-wisselingen niet zonder vrucht zijn geweest, niet alleen, omdat zij u de waarde of onwaarde hebben leeren kennen van eenige woorden of spreekmanieren in 't bijzonder; maar vooral ook, omdat je er uit hebt kunnen opmaken, van hoe veel belang het in 't algemeen is, zich juist en behoorlijk uit te drukken en de kracht en beteekenis der woorden, die men gebruikt, wel te overwegen. De *wel-sprekendheid* is een gaaf, en slechts weinigen hebben

altijd schoone en verhevene gedachten tot hun dienst; *fraai te spreken* is iets, daar men niet naar streven moet, omdat het doorgaans op *gemaakt spreken* neêrkomt; maar *goed spreken* is iets, dat iedereen kan, die maar de beide vereischten in acht neemt, in het rijmpje vervat, dat mij daar zoo als bij toeval ontsnapt is, en dat ik dus nogmaals, nu ik het hek achter onze *allegaagsche bokken* dichtsluit, u toeroep:

Geen mensch, hoe geleerd, spreekt of schrijft er ooit goed,
Dan die het natuurlijk en duidelijk doet."

J. VAN LENNEP.

I N H O U D.

	Blz.
Eerste samenkomst	5
Ingeschoven N.	9
Nergens niet.	15
Mijn voor mij	18
Ikke voor ik	18
Pekelzondetje	19
Preferent voor preferabel.	20
Abonment voor geäbonneerd.	21
Renueeren	22
Luxurieuus voor Luxueus	23
Tweede samenkomst	26
Soort zonder van.	27
Een jaar opziens, opzicht of opzicht	31
Meidrank, Meikersen.	33
Kruidenwijn.	34
Op tegen hebben	35
Bemerking	35
Hardstikke dood	36
Dood als een pier	36
Zich iets niet begrijpen.	38
Zuigen voor zoogen.	39
Leggen voor liggen, en liggen voor leggen	40
Roelof zijn vitterijen	42
Van af.	43
Bond voor om	45
Derde samenkomst	49
Ons en zich voor elkander	50
Zijn, verkeerd gebezigd	52
Dezelve	55
Onnoodig verdubbelen van woorden met eenerlei beteekenis	56

	Bl.
Op een duit	58
Als dat	59
Overtollige die's.	59
Lijk, als uitgang.	60
Rijk, als uitgang.	61
Aan iemand iets hooren zeggen, iets laten doen.	62
Blij van, verwonderd van	63
Verlangend om, enz.	64
Betrokken persoon.	65
Muizenesten	68
Oase.	70
Vierde samenkomst.	72
Zich iets laten smaken	73
Lang zoo meer, om zoo meer.	76
Op tegen	77
Vaag	79
Meerder	80
Korte wetten	83
De wetten lezen.	85
Opvallend	85
Voorradig	87
Filiciteeren	88
Hippokras	89
Omstandigheden.	90
Onze wederzijdsche vriend	92
Vijfde samenkomst	94
Jaarboekje.	94
Met portret, enz.	98
Onwil voor tegenzin	99
Neven.	101
Beduidend.	103
Van belang	104
Mijnentwege	105
Ter mijner, ter uwer, enz.	106
Iemand aan iets herinneren.	108
Van zijn plicht oordeelen.	108
Form	109
Vriendelijk	110

